



Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

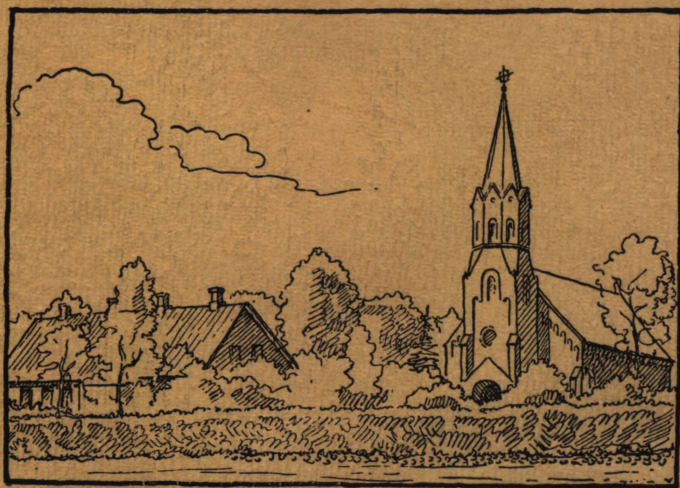
JØRGEN TEILMANN

OG

HJEMMET I BERING PRÆSTEGÅRD

AF

KÅRE TEILMANN



• KØBENHAVN 1931 •

**„Gør du, hvad du kan,
så gør Gud, hvad du ikke kan.“**

J. T.

JØRGEN TEILMANN

OG

HJEMMET I BERING PRÆSTEGÅRD

MINDEBLADE

AF HANS SØN KÅRE TEILMANN

TRYKT SOM MANUSKRIFT

. KØBENHAVN 1931 .



Slægten Teilmanns Bomærke.

INDLEDNING

Lige siden Fars Død har jeg haft Lyst og følt Trang til at skrive nogle Mindeord om ham. Først nu er det lykkedes mig at skaffe Tid dertil. Jeg har prøvet i al Beskedenhed at tegne et Rids af Far, der kan vise ham i det daglige Liv hjemme i Præstegården, under hans Gerning i Kirken, og når han stod på Talerstolen trindt om i vort Land.

Blandt hans efterladte Papirer findes der henimod 100 skrevne Prækener, nogle politiske Taler og enkelte Lejlighedstaler. Da jeg tror, det vilde være imod Fars Ønske at udgive en hel Prækensamling, har jeg ikke villet gøre dette; men jeg har i Bogen medtaget nogle enkelte Prækener, da jeg tænker, det vil glæde hans Venner at eje disse som et Minde om ham og hans Gerning i Menigheden.

Et Par politiske Taler vil minde om hans ivrige Deltagelse i det politiske Liv på Århuseggen.

Som Indledning meddeler jeg nogle Oplysninger om Fars og Mors Slægt.

Slægten Teilmann stammer fra Christen Tegelmester eller Teglmann af hollandsk Herkomst, der i Begyndelsen af det 17. Århundrede havde det af Kong Frederik II i 1581 til Ribe By skænkede Teglværk i Forpagtning.

Hans Søn (eller Sønnesøn) efterlod sig to Sønner, der blev Købmænd i Ribe og med egne Skibe drev en indbringende Handel, især med Kreaturer, på Nordtyskland og Holland. De antog Navnet Teilmann, som blev Slægtsnavn for Efterkommerne. Efter disse to Brødre deles Slægten i to



Fars Fader: Andreas Peter Johan Teilmann.

Grene, hvoraf den ene blev adlet. I den borgerlige Gren, hvortil Jørgen Teilmann hører, var der mange Præster, bl. a. både hans Fader og Farfader.

Vi er i Familie med Slægterne Rørdam og Heiberg, Far er således Fætter til Præsten Peter Rørdam.

Slægten har et gammelt Bomærke, som antagelig allerede er brugt af Christen Tegelmester. Dets Motiv er en Trane på Vagt. Det ejendommelige ved Tranerne er, at

de, når de er samlet i Flok, altid sætter Vagt. Den Fugl, der har Vagt, står da med en Sten i den løftede Klo; hvis den falder i Søvn, taber den Stenen og vækkes.

Jørgen Teilmann er født den 1. Maj 1835 i Bøvling ved Lemvig, hvor hans Fader, Andreas Peter



Fars Moder: Anna Cathrine Høegh.

Johan Teilmann, var Præst. Hans Moder, Anna Cathrine Høegh, var Datter af en vestjydsk Herremand, som ejede Ryssensten og Rammegård, hvor hun blev født.

I Bøvling Præstegård fik Børnene en stræng og gammel-dags Opdragelse. Farfar læste selv med Børnene, og de måtte allerede begynde på Læsningen i 3-Års Alderen. Farfar flyttede i 1847 til Ormslev ved Århus, og Far kom i

Århus Latinskole, hvorfra han tog Studentereksamen i 1853. Som Exempel paa, at den strænge Opdragelse af Børnene fortsattes lige til de blev voxne, har Far fortalt, at da han en Dag som nybagt Student stillede med en tændt Cigar, gik Farfar hen og åbnede Kakkellovnsdøren og sagde: „Smid den dérind, Dreng.“

I København gik Far til Stadighed i Vartov for at høre



Far som Dreng.

Grundtvig, og han kom også i hans Hjem. Han boede hos fire Søstre, som havde en Loge i det kgl. Teater; der var bagest en Ståplads, som de forærede Far. Da han elskede Musik, gik han ofte til Opera. Han har fortalt, at han hørte „Don Juan“ 25 Gange. Han var også Medlem af Studenter-sangforeningen.

På en Tur, denne havde til Svendborg i 1858, traf han første Gang min Mor, der var på Besøg hos en Slægtning i Svendborg. Dér blev Far indkvarteret. Efter Sangfesten op-søgte Far i København min Morbroder, Christian

L e t h, der studerede, og det førte til, at han i Sommerferien fulgte med ham hjem til Horne Præstegård. Her blev Far og Mor forlovede.

Min Mor, M a r t i n e G e o r g i a L e t h, er født den 23. Juli 1834 i Lillehedinge på Stevns, hvor Morfar, L a r s B a l s l e v L e t h, var Sognepræst. Mormor, J o h a n n e H e n r i e t t e J a c o b e B r e d s d o r f f, var også Præstedatter. Mor nedstammer således fra de to gamle Præsteslægter B a l s l e v og B r e d s d o r f f.

Morfar var en alvorlig Mand, ja måske til Tider en stræng Mand, men han var afholdt af sin Menighed, og Folk fra Nabosognet Hjørup strømmede også til Lillehedinge både til Kirke og Forsamlinger. Disse Møder i den gamle Præstegård, hvor flere andre Præster kom tilstede, var så godt besøgte, at Folk også måtte stå udenfor Vinduerne.

Min gamle Moster, A u g u s t a L e t h, skriver et Sted om sin Fader: „Fader hørte fuldt ud til den grundtvigske Retning og havde fulgt G r u n d t v i g fra han var ung Student. Han var også kommet noget i G r u n d t v i g s Hjem; og hvor kunde han blive varm og livlig, når han mange År efter fortalte os om G r u n d t v i g. Vel hørte Fader ikke til de radikale Grundtvigianere, det passede hele hans Karakter heller ikke til, men han var aldeles klar i sin Mening og havde tit varme Disputer med sin Nabopræst, den lærde og dygtige gamle Provst E n g e l b r e c h t, som forresten var Faders gode Ven, men alt andet end Grundtvigianer.“

Morfar tog sig meget af sine Børn, ikke alene af deres Opdragelse og Undervisning, men han kunde også tit samle dem i Konfirmandstuen i Mørkningen for at lege med dem. Og om Sommeren gik han ofte med dem ud i Haven efter Middagen for at plukke Kirsebær til dem.

M o r m o r var en mild og elskelig Kvinde, som havde meget at gøre med at styre den store Præstegård, hvor de

til daglig var 22 Mennesker. Hun vadskede f. Ex. selv alt Uldtøjet. Hun havde en smuk Sangstemme og var altid Forsanger ved Møderne i Præstegården.

Den kendte Læge Vilhelm Meyer, som hørte til Slægten og var en god Ven af Præstefamilien, skrev efter hendes Død til én af Døtrene: „Hun var et Mønster på et



Mor som forlovet.

rent, ubevidst, ædelt, beskedent og i højeste Grad kærligt Sind.“

I 1852 flyttede Morfar til Horne Præstegård, som blev et Samlingssted for Omegnens Præster. Det var et uhyre gæstfrit Hjem, især kom der mange Studenter i Sommerferien.

Mor havde således sit Barndomshjem i Lillehedinge på Stevns og med Udsigt over Østersøen til Møens Klint. Horne blev derimod Ungdomshjemmet, hvor også hendes Bryllup stod den 11. November 1864, netop samme Dag, som den sidste Soldat rykkede ud af Præstegården, hvor de havde haft Indkvartering lige siden den 18. April.

I Sommeren 1863 var Far blevet teologisk Kandidat. Han havde stor Lyst til at rejse til Grønland som Præst, men da Farfar var imod den Plan, opgav Far den og blev personél Kapellan hos Pastor A s m u s s e n i Tem ved Silkeborg, hvor han holdt sin Tiltrædelsespræken 1. Advent Søndag 1863.



Far som forlovet.

I Tem blev han i omtrent to År. Der var et stærkt kirkeligt Røre på den Egn. Her samlede Far og Mor sig en stor Kreds af Venner. Som Bevis på det gode Forhold mellem dem og Far kan jeg nævne, at han Året efter, han var flyttet derfra, til sin Fødselsdag fra Vennerne fik sendt en Sum Penge til en Rejsepels, og Gaven var ledsaget af et Brev fra Lærer N y g a a r d, hvoraf Slutningen lød således: „— — — Det er da vort Ønske, at Gaven må være Dem kjær, som den er fremgået af taknemmelige Hjerter, og når det da vel og kan ske, at De stundom må vandre i Skyggedalen og føler mindre stærk Himmelglæden og Himmelvarmen, tænk da på, at Vorherre har brugt Dem som Redskab til at gøre mange

Hjerter glade, og lad dette være Dem et Vidnesbyrd om, at Guds rige Nåde og Velsignelse hviler over Deres Gjerning, og den vil da også hvile over Dem selv. — At dette må ske, at Guds Velsignelse må hvile over Deres Færd, over Deres gode Kone og at, hvor Vorherre fører Dem hen til Evan-



Mor lige før Bryllupet.

geliets Forkyndelse, De da altid må finde nogle sande og velvillige Hjerter, der er åbne til at høre om og rede til at følge Livets Vej — —, dette ønskes hjerteligt på Manges Vegne af

Deres i Herren forbundne og inderligt hengivne

N y g a a r d.

(sign.)

Fra Tem flyttede Far og Mor til Gjedved ved Horsens, hvor P e t e r B o j e s e n var Forstander for Seminariet. Her

blev Far Religionslærer 1865—66. Bojesen og hans elskværdige unge Kone Ingeborg (f. Crone) samt Lærer Martin Kristensens og Malermester Alexandersens i Horsens blev Fars og Mors gode Venner, og de kom meget sammen i den Tid.



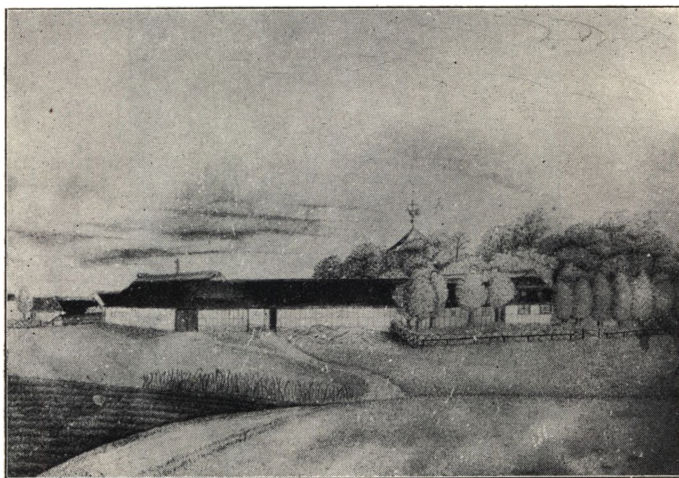
Far, da han var Lærer i Gjedved.

I 1866 blev Far kaldet til Kapellan hos sin Fader i Ormslev og Koldt. Det såkaldte „Enkesæde“, der lå lige uden for Ormslev Præstegård, blev indrettet til Kapellanbolig. Her fødte Mor tre Dreng: Kåre, Folmer og Svend. Svend døde som ganske lille. Jeg var kun 4 År gammel dengang, men jeg husker endnu tydeligt, at Far og Mor sad ved Vuggen og så på den lille Dreng, mens Tåerne trillede ned over Kinderne. Det gjorde et stærkt Indtryk på mig, da jeg aldrig før havde set Far og Mor græde.

Farfar prækede næsten aldrig, men holdt Bibellæsninger i Skolen. Det var derfor så godt som altid Far, der prækede, og det var også ham, der læste med Konfirmanderne.

At han nød Befolkningens Tillid, viste sig bl. a. derved, at han valgtes til Formand i Sognerådet og sad som sådan i en Årrække.

I Ormslev Præstegård blev der ikke holdt mange Selska-



Ormslev Præstegård efter en Tegning af Fars Søster Thora.
Længst til venstre „Enkesædet“, hvor Far og Mor boede.

ber, men der kom ofte fremmede, ikke Bønderne, men Egnens Honoratiorens som P o n t o p p i d a n s på Constantinsborg og S c h m i d t s fra Tarskov Mølle, og hos dem kom mine Bedsteforældre også på Besøg. Bønderne kom derimod én Gang om Året i Præstegården til Tiendegilde, og det var så stort, at det måtte holdes i „Salen“.

Når N ø r r e g å r d s og B å g ø s fra Testrup besøgte Far, kom de aldrig i Kapellanboligen, men blev altid modtaget i Præstegården.

Min Farmoder var en meget myndig Dame, men alligevel holdt hendes Piger meget af hende. Hun forstod nok at styre

den store Præstegård; hun passede selv sine Høns, Grise og Kalve, og skulde en So have Grise, sørgede hun for, at den fik Ro. Af Mad kunde hun kun bruge det a l l e r b e d - s t e, det var formodentlig „Herremandsdatteren“, der endnu sad i hende. Hun gik også meget ud til de syge og havde da gerne noget god Mad med til dem. Farfars Eftermand, Provst G u d m e, gik også ud til de syge for at t a l e m e d d e m. Da han engang havde besøgt en gammel Mand, bemærkede denne, da Provsten var gået: „Det var nu alligevel b e d r e at få lidt af Madam T e i l m a n n s Sødsuppe.“

HJEMMET I BERING PRÆSTEGÅRD

Da Farfar i 1875 tog sin Afsked, søgte Far Embedet som Sognepræst for Ormslev og Koldt, og Beboerne indgav Ansøgning til Ministeriet om at beholde ham som Præst. Men Far var for ung, og det var et stort Embede, så det blev ikke ham, men en ældre Præst, Provst G u d m e, der blev kaldet.

Det førte til, at 44 Familier fra Ormslev-Koldt og Nabo-sogne spurgte Far, om han alligevel vilde være deres Præst, de vilde da danne en Valgmenighed og bygge en Kirke og en Præstegård i Bering. Far sagde ja, og Præstegården blev bygget så hurtigt, at vi allerede i Efteråret 1875 flyttede ind. Kirken blev færdig næste Forår og blev indviet 2. Pinsedag 1876. Der mødte en tusindtallig Skare af Venner og Præster til den store Højtid.

Her i B e r i n g levede og virkede Far i 43 År til Velsig-nelse for mange Mennesker, og her vandt han og Mor sig mange gode og trofaste Venner. Fra Ormslev har vi Børn kun få Minder, men des flere har vi fra Bering, som for os står i en egen Glans, et Hjem, hvor en god og stærk Fader og en kærlig og øm Moder gennem hele vor Barndom søgte at vejlede os og lære os, hvad der var Ret og Sandhed, og som senere, da vi var fløjet fra Reden, længtes efter os og altid tog imod os med åbne Arme, hvergang vi kom hjem.

Med nogle Ord om det d a g l i g e Liv i Præstegården vil

det måske lykkes mig at tegne et Billede af Far og Mor, som de var i Hjemmet.

Vi stod altid op til bestemt Tid, selv når vi havde været ude og var kommet sent i Seng, og Måltiderne var altid på Klokkeslet. Om Morgenen Kl. '7 fik vi Børn Mælkebrød, den øvrige Familie Kaffe. Inden dette Måltid samledes vi alle i Dagligstuen til Morgenbøn og Sang. Vi knælede ned hver



Bering Kirke og Præstegård.

ved sin Stol, mens Far bekendte Troen og bad, derefter sang vi en Salme. „Morgenstund har Guld i Mund“, „Morgenhanen atter gol“ og „Udrundne er de gamle Dage“ var nogle af de Salmer, Far holdt meget af.

Kl. 12 spiste vi til Middag. Hvis én af os ikke var mødt i rette Tid, gik Far ud i Yerdøren og råbte hans Navn så højt, at det kunde høres overalt, og det kan nok være, at han fik travlt. Så snart vi havde rejst os fra Bordet, blev Dørene ud til Gangen og til Gården lukket op på vid Gab, for at Madlugten kunde trække ud og den friske Luft ind. Den Regel blev overholdt selv i det koldeste og barskeste Vejr.

Der arbejdedes om Sommeren altid fra Kl. 7 Morgen til Kl. 7 Aften med to Timers Middag. Far forlangte meget. Arbejdet skulde være gjort godt. Men så var han heller ikke bange for at give os en Opmuntring, f. Ex. en Skovtur, og det var tit lange Ture — til Himmelbjerget eller Vosnæs-gård —, hvor han selv kørte, og vi sad på Vognen og sang af Hjærtens Lyst både Fædrelandssange og muntre Viser.

Far var meget d e m o k r a t i s k. Piger og Karle og vor gamle Daglejer spiste altid inde sammen med ham og os andre. Han sagde d u ikke alene til Karle og Piger, men til hele Menigheden, men forlangte til Gengæld, at de sagde du igen, endogså hans Konfirmander sagde du til ham.

Karle og Piger var gerne længe hos os, allerlængst S i n e, som var der i 16 År. I den Tid var hun en god Støtte for Hjemmet. Hun var ikke alene dygtig til sit Arbejde, men havde mange åndelige Interesser og kunde godt tage en Diskussion op med selve Præsten. Vi Børn elskede hende.

Far havde en voldsom Natur, han kunde være ilter og hidsig, og så talte han højt, det ligefrem busede ud af ham, men han blev snart god igen og mente det i Reglen ikke så slemt.

Når vi fik nye Piger, græd de i Begyndelsen, når Far tog på Vej, men senere kom de vist alle til at holde af ham. På samme Måde gik det endogså vor gamle Lærer J o h a n n e s E l b æ k. Han sagde til mig ifjor, da vi talte om Far: „Til at begynde med var jeg bange for ham, da jeg rejste, elskede jeg ham“.

Men på den anden Side må man nu ikke tro, at det altid var Far, der r å d e d e i Bering. Mor havde sin egen stille Måde at sætte sin Vilje igennem på. — Og da Mor var død, savnede Far hende meget. .

Far holdt meget af B l o m s t e r. I sin Stue havde han mest Kaktus, høje og stikkende, men fulde af de dejligste

Blomster. Fra hans Stue førte en Trappe ned i Drivhuset, hvor han dyrkede både Blomster og Vin. Men den store Have var dog det bedste. Her plantede han mange Slags Træer og Blomster, og han arbejdede selv med, ligesom vi Børn blev indviet i Havekunstens Hemmeligheder. Han kunde længe stå stille og se på en Blomst og beundre dens Skønhed. Haven stod åben, så Folk, der vilde i Kirke, kunde gå rundt i den. Den blev beundret af de mange, der søgte til Bering.

Senere kom „Plantagen“ til: To Tønder Land på den anden Side af Vejen. Den blev til en stor Frugthave, og Far og jeg plantede alle de mange Træer i Læbæltet, som udgjorde Halvdelen. Det blev mit Arbejde at passe den i de to første Somre, jeg var dengang 14—15 År. Her sled jeg i det fra Morgen til Aften, og skønt jeg skød voldsomt i Vejret, blev jeg ikke ranglet, men fik gode Kræfter. Far mente, at det var langt bedre end at sidde på Skolebænken.

Da F o l m e r var konfirmeret, havde han Lyst til at læse. Det måtte han også godt — Far syntes, det var det eneste rigtige at lade Børn komme til det Arbejde, de havde Lyst til — men ikke strax, for han havde været noget sva-gelig som Barn, og Far mente så, det var bedst, han kom til noget p r a k t i s k A r b e j d e i de År, han voxede. Han valgte da Snedkerhåndværket og gjorde Svendestykke, inden han sund og rask begyndte at studere til Læge.

Præstegårdsmarken var kun 9 Tønder Land stor. Far havde selv Avlingen, til han blev 70. Han drev sit Landbrug med stor Iver og søgte at forbedre Jorden efter de da-værende nyeste Methoder. Han havde således ingen Brakmark og lod sjældent Køerne komme på Græs, men stald-fodrede dem. Han byggede Rodfrugtkælder, Møddinghus og Ajlebeholder på et Tidspunkt, da Flertallet af Bønderne havde Møddingen midt i Gården. Derfor avlede han meget og holdt 6 Køer og nogle Ungkreaturer på de 9 Tønder



Indkørslen til Præstegården gennem „Den lille Gård“.

Land. Det var den Gang meget. Til Hestene fik han Foder af Menigheden.

I Høstens Tid tog Far sin hvide Frakke og en stor bred-skygget Stråhat på, gik ud i Marken og forkede Kornet op, ligesom han selv forkede Kornet af Vognen hjemme i Gården.

Da Valgmenighedens Medlemmer boede meget spredt — engang var der 3—400 Familier fra ca. 50 Sogne —, måtte Far altid køre, når han skulde ud i Forretninger eller besøge Folk. Han havde et Par dejlige Heste; det var nødvendigt, for Turene var undertiden på 2—3 Mil. Han kørte selv Hestene, og Karlen blev hjemme og passede sit Arbejde. Kun i strænge Vintre tog Far Karlen med, hvis der var Fare for, at Sneen ikke var kastet, så måtte Karlen med sin Skovl bane Vej for Far.

I sit 76. År var Far så uheldig at falde og sprænge den store Sene, der er fæstet til Knæskallen, han kunde derfor ikke støtte på Benet. For at blive behandlet på bedste Måde vilde han rejse ned til sin Søn F o l m e r, der dengang var Læge i Vejen. Da han skulde til Stationen, vilde han s e l v køre,— så kunde Karlen sidde ved Siden af og holde hans Ben.

B ø r n e o p d r a g e l s e interesserede Far uhyre meget, og han holdt tit Foredrag derom. Han holdt på, at man kun måtte slå Børn, til de var to År gamle, senere var de så store, at de måske kunde huske det, og det kunde skade Forholdet mellem Børn og Forældre. Grunden til Opdragelsen skulde således være lagt ved 2-Årsalderen.

Jeg skal være den sidste til at påstå, at vi var exemplariske — tit var vi vist nogle slemme Knægte —, men u l y d i g e mod Far var vi aldrig. Han behøvede ikke at straffe os for at få os til at makke ret, når han havde sagt en Ting, var det nok, så skulde det nok blive gjort. Han var i Besiddelse af en sådan åndelig Myndighed, at man slet ikke

kunde tænke sig ikke at gøre det, han havde sagt; men derfor var han ikke stræng. Jeg vil trods hans myndige Væsen kalde ham en kærlig Fader, som vi elskede og så op til og beundrede. Og vi havde en ubegrænset Tillid til ham.

Et Par Småtræk rinder mig i Hu: En af de første Somre,



Kåre, 16 År.

vi boede i Bering, fulgte jeg en Dag med Far rundt i Haven. Vi standsede foran et lille Æbletræ med to store, røde Æbler på. Af det ene var der taget en stor Bid. Far havde for nogen Tid siden sagt, at de Æbler måtte vi ikke plukke. Han spurgte mig, om det var mig, der havde bidt i Æblet, hvad jeg benægtede. Jeg måtte hente F o l m e r, der dengang var 3—4 År. „Har du gjort det, F o l m e r?“ Svaret kom øjeblikkeligt: „Ja, Far, Du sagde, vi måtte ikke plukke Æblerne, det har jeg da heller ikke gjort.“ Far måtte indrømme det.

Engang havde jeg en sørgelig Hændelse (en hel lille Molbohistorie): Far var ude at køre og kom først sent hjem. I Gården var der et Par Mistbænke, på de tre Sider omgivet af en Mur, over Ruderne var der lagt tykke Halmmåtter. Da jeg om Aftenen skulde ind, opdagede jeg, at vor gamle



Folmer, 17 År.

hvide Puddel K a r o havde lagt sig ovenpå Måtterne helt oppe i Hjørnet. Jeg kaldte, men Karo blev liggende. I min Iver for at jage ham væk, løb jeg nu tværs over Måtterne, — og klask — klask, der lå alle Ruderne.

Jeg var ulykkelig, og for at Far ikke skulde blive altfor vred, bad jeg om Lov til at blive oppe, til han kom hjem, så jeg selv kunde fortælle ham om Begivenheden. Han så helst, at vi selv fortalte det, når vi havde gjort noget galt. Da Vognen langt om længe rullede frem for Døren, stod der en

lille Dreng på Trappestenen og fortalte om de knuste Ruder, inden hans Fader var kommet af Vognen. Faderen blev åbenbart rørt over Drengens Iver efter selv at fortælle om sin Udåd, for han blev slet ikke vred.

Ved enkelte Lejligheder var jeg dog ikke tilfreds med Fars Opdragelsesmethode. Jeg husker f. Ex. et Efterår, vi skulde skære Gulerodstop af. Der var Rim på Gulerødderne, så de var kolde at tage på, jeg vilde gerne have Vanter på, men det måtte jeg ikke. „Når du bestiller noget, kan du vel nok holde Varmen“, sagde Far. Jeg tænkte i mit stille Sind: „Hvis jeg engang får nogle Dreng, skal de nu alligevel få Lov til at tage Vanter på“.

Vi fik aldrig Lomme penge af Far, men der var flere små Arbejder, han gav os en Skilling for. Han mente, det var bedre at for tjene sine Penge end at få dem som Gave. Det gav mere Forstand på Penge og deres Værd. Det havde i ethvert Fald den Virkning på os, at når vi i Århus var sammen med vore Fætre fra Nødskov, som hver havde fået en 25-Øre i Lomme penge, så vi ned på dem eller måske rettere på deres Penge. Vore Penge havde vi rigtignok selv tjent. Det, Fætrene købte, fandt i Reglen heller ikke Nåde for vore Øjne — og engang, jeg havde købt en Legetøjsbøsse til 1 Kr., der gik i Stykker den første Aften, blev jeg hånet både af min lille Bror og af Far. Fra den Dag blev jeg betragtet som det mest ødsle Medlem af Familien.

Pengene tjente vi i de første År ved at jage Naboens Får ud af Marken og ved at luge Følfødder op. Prisen for den Slags Arbejder var 2 Øre pr. Gang. Da vi blev større, passede vi Hønsene, og vor Fortjeneste bestod i, at hver af os fik 5 Øre for hver Snes Æg, vi samlede ind.

Både Far og Mor var nøjsomme og sparsommelige, og de lærte os det samme, Konfekt og Kager fik vi f. Ex. kun i Julen. Medens der således blev sparet på nogle Områder,

var der andre, hvor Far ikke var bange for at give Penge ud. Han købte f. Ex. det bedste Stof til Klæder. „Det betaler sig i det lange Løb“, sagde han.

D a g m a r A l e x a n d e r s e n fra Horsens, der boede hos os for at gå til Præsten, har fortalt mig, at hun engang tabte en 2 Øre i en Grusbunke. Hun kunde ikke finde den, men måtte blive ved at lede i lang Tid. Far vilde ikke tillade, at Pengene gik tabt. — Lige efter kom der en Husmand fra Menigheden og fortalte, at hans Ko var død. Far tog da sin Tegnebog op og gav ham Penge til at købe en ny Ko for. Det hændte ofte, at han gav Penge til dem, der trængte. Kom der en fattig Mand fra Menigheden og vilde låne Penge hos Far, gik han i Reglen ikke forgæves, og det var ikke helt små Beløb, han gav eller lånte ud; ofte fik han dem ikke igen. Han sagde engang til mig: „Den Slags skriver jeg ikke op, for jeg vil ikke have, at I efter min Død skal kunne kræve Pengene tilbage.“

Det var væsentlig Far, der tog sig af vor Opdragelse, Mor blandede sig ikke meget deri. Mor var en beskedene, nøjsom og flittig Natur. De Penge, hun af og til havde sparet sammen, brugte hun sjældent til sig selv, men gemte dem til at købe Julegaver for til os og andre.

Hun strikkede selv alle vore Strømper og Uldrøjer. Og når hun var ude til Barselgilder og Bryllupper, havde hun altid sit Strikketøj med. Så sad hun midt i Bønderkonernes Kreds og underholdt sig livligt med dem, mens hun strikkede. Det var da gerne Sengetæpper; de var smukke, og de bliver ikke slidt op i vor Levetid.

Ligesom Far holdt Mor også meget af Blomster, det var især Pelargonier, hun havde i sine Vinduer, og hun satte ofte Blomster i Vand, — ikke en hel Buket af én Slags Blomster, nej, mange forskellige i samme Buket. Hvad der

blev tilovers, satte hun altid sammen i et lille, hankeløst Glas, som stod foran Spejlet ude i Gangen. Jeg husker også, at hun tit Juledag satte de sidste Roser og de første Jule-roser sammen i et lille Glas i Vinduet.

Vor Skolegang begyndte hjemme hos Mor, som lærte os at læse, skrive og regne, og hun fortalte Bibelhistorie for



Ragnhild, 2 År.

os. Senere fik vi en Lærerinde, Charlotte Povlsen fra Skåde, som vi holdt meget af. Efter et Par Års Forløb kom vi i Friskolen hos Kristian Højmark. Denne Skole havde Far og en Del andre grundtvigske Folk på Egnen oprettet, for at deres Børn ikke skulde gå i den bjørnbakske Almueskole, der i vor Kreds ikke havde det bedste Lov på sig.

Da min lille Søster, Ragnhild, som blev født Året efter, at vi var flyttet til Bering, var i den Alder, at hun

skulde i Skole, var hun meget ked af at komme op i Friskolen, hun var bange for de store Drengene. „Godt“, sagde Far, „så kan du få Lov til at læse videre med Mor, til du selv får Lyst til at komme i Skole.“ Først i 10-Års Alderen kom hun en Dag og sagde: „Får, nu vil jeg i Skole.“ Da hun som 14-årig gik ud af Skolen, stod hun sikkert ikke tilbage i Kundskaber for sine Kammerater.

Da jeg var blevet konfirmeret og gået ud af Friskolen, fik vi J o h. E l b æ k som Lærer. Han boede i Præstegården og underviste os og en halv Snes andre Drengene fra Omegnen. Det var en ganske udmærket Undervisning, vi fik i den „Skole“.

I min Barndom blev Gymnastik- og Forsamlingshuset bygget. Det kom til at ligge i Præstegården lige overfor Stuehuet. Hvor var det morsomt for os Drengene at have A n d r e a s B e n t s e n s Tømrere med H a n s H ø j s g a a r d i Spidsen den Sommer. Da Huset var rejst, satte de Trapez og Ringe op og lærte os en hel Mængde Øvelser i dem.

Dette Hus blev til megen Glæde i Årenes Løb. Både Børnene fra Friskolen, Skytterne og de unge Piger gjorde Gymnastik i det. Far var de unge en god Vært, da deres Idræt havde hans fulde Sympati. Både Far og Mor kom tit over i Salen for at se på Gymnastiken, — Mor dog måske mest for at høre sin Søn kommandere; jeg var nemlig trods mine 16 År blevet Gymnastiklærer dér. I de første År var både hun og S i n e forøvrigt med til Gymnastik sammen med de unge Piger.

Senere blev Salen også brugt til Baller. De unge fik Lov en Gang eller to om Året at danse, og Far og Mor var altid selv med. De havde fra deres Ungdom holdt af at danse, og Mor blev ved, til hun var højt op i 70-erne. Den næste Dag fortalte hun altid med stor Interesse om, hvem af de unge Karle, der havde danset med hende.

Når en Valgmenighed vælger en Præst, er det ikke lige-

gyldigt, hvordan Præstekonen er. Hun må være enig med sin Mand om at åbne sit Hjem for Menigheden. Dørene må hun kunne slå op på vid Gab. Og det kunde Mor, måske ikke strax, men efterhånden ved Samlivet med Far.



Mor, 70 År.

Bering Præstegård var et gæstfrit Hjem. Hver Søndag efter Kirketid stod Husets Døre åbne for dem af Kirkefolkene, der ønskede en Kop varm Kaffe med Julekage til. Alle var velkomne. Inde i Dagligstuen stod Præstefruen med sit milde Smil og tog venligt mod dem, der kom ind. Og man behøvede ikke at komme ret mange Gange, inden man følte sig hjemme. Og tit havde Folk ikke travlt med at komme hjem; der udspandt sig da ofte en livlig Diskussion om

Dagens brændende Spørgsmål. Skulde der Barn i Kirke, blev vor gamle Vugge stillet ned i Sovekammeret, og om Vinteren blev der lagt i Kakkellovnen, hvad vi ellers aldrig plejede derinde. Inden Gudstjenesten begyndte, kom så Mo-



Far, 70 År.

der og Barn ind i Sovekammeret, hvor de havde det lunt og godt, til de skulde over i Kirken.

Om Sommeren var der Formiddagsgudstjeneste i Bering, og vi spiste til Middag lidt efter. Det kunde hænde, at enkelte af Kirkefolkene vilde besøge os og blev til Middag. Jeg husker en sådan Sommersøndag, hvor Mor blev ængstelig for, at Maden ikke kunde slå til. Der var blevet så mange, at vi vilde blive 24 til Middag (vi plejede vist at være 10).

Mor havde kun to Høns og klagede sin Nød til Far, som svarede: „Sæt du bare Hønsene ind, så skal jeg sørge for Resten.“ Far skar altid for både hjemme og ved Gilder hos Bønderne. Hønsene kom på Bordet, Far parterede dem i 24 Stykker og sagde: „Nu får De kun et lille Stykke hver, vi har ikke mere, men så skal De bagefter få så mange Jordbær, De kan spise.“ Jeg tror ikke, der var nogen, der gik sulten fra Bordet. Det var ejendommeligt, at Far, der — som nævnt — var Dus med hele Menigheden, i Flertal altid sagde „De“ både på Prækestolen og — som her — hjemme i Stuen.

Vi holdt så godt som ingen Selskaber, men der kom mange og besøgte os. Flest til Fars og Mors Fødselsdag. Der blev ingen indbudt; men der kom gerne 50—70 og undertiden flere. Ved sådanne Lejligheder spiste vi ovre i Gymnastiksalen. Det var store Festsdage for os Børn. Da Mor fyldte 70, skrev min Broder, F o l m e r, nedenstående Sang:

DEN 23. JULI 1904.

Mel.: I kongelunden skal bryllup stå.

I præstegaarden et gilde staar
 med venner fra by og fra land,
 thi fru'en fylder de syvti aar,
 og derfor flokkes vi alle mand
 til gilde
 i Bering præstegaard.

I mange aar har hun her haft bo
 og levet og virket med flid;
 ej altid saa nemt, thi de sønner to
 og datt'ren ej altid var lige blid,
 og præsten
 til tider en smule hvas.

Ja, poderne de var slemme tit,
 og graanende haar har de voldt,
 men alle hun vandt dog lidt efter lidt,
 med kærlighed dem i ave holdt.

Paa hænder-
 ne gærne de nu hende bær'.

Hun virkede altid i det smaa,
 var god mod rig og mod arm,
 ja, mild og venlig som grumme faa,
 fordi der banked i hendes barm
 et hjærte
 for mildhed, for godhed og fred.

Og gæstfrihed raaded i hendes hjem,
 hun glad slog dørene op.
 Naar vejen var trang, og vinden var slem,
 da lød det: Kom, faa en lille kop,
 og kaffen
 den varmer og liver jer op.

Halvjærs er hun fyldt, det ved vi godt,
 men det gør til sagen kun lidt,
 thi sindet er ungt, og ej aldren har naaet
 at fure panden, og derfor frit
 vi ønsker:
 mindst snesen af aar lagt dertil.

I præstegaarden et gilde staar,
 og venner fra land og fra by
 dig ønsker lykke og gode aar
 og raaber hurra i højen sky:
 Hun leve,
 hun leve, hurra ja hurra.

Vi havde ogsaa tit liggende Gæster. Blandt disse skal først
 og fremmest Mostrene nævnes, *Moster T r i n e* og *Moster*
A u g u s t a eller blot „*Moster*“, der var ugift og havde

Pensionat i København for Familiens unge. De kom i mange År i Sommerferien og boede længe hos os. Hvor var de fornøjelige og rare, og hvor kunde Moster Trine tale og diskutere med Far om alle Spørgsmål, der var oppe i Tiden, både kirkelige og politiske. Hun var selv Grundtvigianer, men det var hendes Mand, gamle Pastor Balslev i Strø,



Mostrerne paa Besøg.
Til venstre Moster Trine, dernæst Moster Augusta.

ikke. Engang sagde han til hende: „Bare du ikke løser Sognebånd, lille Trine.“

I den kønne Tale, Far holdt ved Moster Trines Begravelse (1918), siger han bl. a.: „Det tiltalende ved Moster Trine var, at hun var sådan et levende Menneske, selvstændigt tænkende og arbejdende på sin Sjæls Saliggørelse med Frygt og Bæven. Hun slog sig ikke til Ro med, at Gud havde antaget sig hende som sit Barn i Dåben, men hun arbejdede på at komme til at kende Gud, både ved at høre og ved Læsning.“ „— — — Hun frydede

sig ved hver en Blomst og hvert et Træ, hvorved Guds Mis- kundhed havde gjort Jorden så skøn for os. Og hvor kunde hun især fryde sig, når hun i Bering så Solens glødende Strå- ler gennem Træerne, når den gik til Hvile. Det var for hende som *Afglansen af Guds Majestæt.* „— — Hun længtes tilsidst efter at dø. Hun har nok hverken set eller smagt Døden, som Jesus har lovet sine troende, og hun sov ganske stille hen i Guds Kærlig- heds Arme.“

Far var meget afholdt af sine Konfirmander. Han fortalte livligt og skulde nok holde Børnenes Interesse fan- gen. Og der var ikke noget, der hed Lektier. Skriftsteder og Salmevers havde vi aldrig for, den Slags åndsforladt Terperi hadede Far. Han kunde i det højeste høre, om vi vidste Besked med Palæstina, Babylon og andre Steder, der nævnes i Biblen.

Heller ikke ved Konfirmationen var der nogen Overhøring. Far stod i Kordøren og holdt en Tale, og derefter konfir- merede han Børnene. De fleste af Børnene gik til Præsten i to Halvår, kun de, der havde meget langt, nøjedes med ét. Der var enkelte, som havde både én og to Mil at gå. Og det var ikke helt ualmindeligt, at én og anden, som var kon- firmeret for flere År siden, bad om Lov til at følge Konfir- mationsforberedelsen påny.

De Konfirmander, der hørte hjemme i de ydre Distrikter som Silkeborg, Ås m. fl., kunde ikke tage frem og tilbage, men måtte bo i Nærheden af Bering. Vi havde ofte en Dreng eller en Pige boende i Præstegården i det halve eller hele År, Præstegangen varede. — Blandt disse var også *D a g - m a r A l e x a n d e r s e n* (nu den kendte Pianistinde, Fru *D a g m a r B o r u p*), Datter af Fars og Mors gode Venner, Malermester *A l e x a n d e r s e n s* fra Horsens. Hun gik

også i Skole sammen med os. Der udviklede sig snart et varmt Venskab mellem hende og os, så vi lige fra den Tid har betragtet hende som en Søster. Hun havde været svagelig som Barn, men under sit Ophold i Bering, hvor hun også måtte deltage i lettere Arbejde i Haven, genvandt hun



Dagmar Alexandersen, 15 År.

sit Helbred og har siden været rask. Hun spillede yndigt, og da Far elskede Musik, var hun til stor Glæde for ham. I mange År efter Konfirmationen blev hun ved i Ferierne at komme til Bering Præstegård, som hun betragtede som sit andet Hjem.

Engang da Biskop Johannes Clausen kom på Visitsats, vilde han have haft Børnene frem på Kirkegulvet til Overhøring, men det vilde Far ikke. Han sagde til Bispen, at der stod i Rundskrivelsen, at Sognets Børn skulde

møde på Kirkegulvet, men Valgmenigheden var intet Sogn, så skulde Børnene overhøres, kunde de møde hjemme i Sognekirkerne, når Bispen kom der, her brugte vi ikke Katekisation. Og sådan blev det. Far prækede, og Biskoppen talte, men Børnene kom ikke frem.

Efter Gudstjenesten sagde Biskop Clausen til Far, at næste Gang, han kom på Visitats, vilde han høre Børnene også her i Valgmenigheden. Men han kom aldrig mere på Visitats i Bering.

Møder og Generalforsamlinger i Bering ledede Far med en patriarkalsk Myndighed, der gjorde, at der ingen Vrøvl blev. Selv om det måske til Tider kunde falde én og anden lidt for Brystet, var det i det store og hele sikkert en Fordel, og Folk befandt sig i Virkeligheden godt derved.

Også i Kirken udøvede han en vis Justits. Opdagede han fra Prækestolen én, der begyndte at nikke lidt, kunde man være sikker på, at han i sin Præken fik indflettet en Sætning som „Når man sidder og sover“ eller „Det gælder om at være vågen“, og så så han vist ned på den søvnige. Det kan nok være, at vedkommende blev vågen i en Fart.

Fars Prækener var korte, ofte kun på et Kvarter, og Skriftetalerne, som tit var bedre end Prækenerne, var endnu kortere. Far fortalte, at Farfar havde givet ham det Råd: „Tal ikke for længe, Jørgen, kan du sige ét Guldkorn i hver Præken, er det godt, og har du ikke noget godt at sige, må Prækenen helst være kort.“ Det Visdomsord kunde manganen en Præstemand have godt af at skrive sig bag Øret.

Under de fleste af Salmerne gik Far op og ned i Kirken og sang med kraftig Stemme. Det var, som kom han sine Tilhørere nærmere, når han sådan gik nede mellem dem.

Et Minde fra Kirken i Bering vil jeg aldrig glemme: Når Kirkesangeren Anders Sørensen ikke var tilstede, eller når der skulde læres en ny Melodi, var det gerne min

Farbroder, S a m s ø e T e i l m a n n, der sang for. Så rejste han sig fra sin Plads nede i Kirken og sang med sin dybe, malmklingende Røst, og sjælden har jeg hørt skønnere Sang.

I min Barndom læste Far tit højt om Aftenen, især de nylig udkomne Bøger. Senere, da vi var rejst hjemme fra,



Far (83 År) og hans Sødskende Samsøe Teilmann (80 År) og Cathinka Højmark (93 År) fotograferet i Haven i Nødskov 1918.

læste han i mange År højt om Vinteren hver T i r s d a g A f t e n. Så samledes Naboerne og andre af Egnens Folk for at høre på; der var gerne så mange, at de fyldte vore tre Stuer. Efter Oplæsningen drak man Kaffe og diskuterede det Emne, der var læst om. Det var nogle hyggelige Aftener, som Deltagerne sikkert mindes med Glæde.

Far havde i den første Snes År, vi boede i Bering, ingen Ferie; men så forærede Valgmenigheden ham Penge til en Udenlandsrejse. Og Gaven blev overrakt ham på den smukke Måde, at de gav Far ét Sølvbæger fyldt med Guldpenge.

Det var i 1895, da han var fyldt 60 År.

Da rejste han med Mor og os tre Børn til Stockholm og Upsala. Vi tog Kanalvejen over Göteborg og Trollhättan til Stockholm. Da hændte der noget mærkeligt. Far havde i mange År haft ondt ved at sove, i Reglen faldt han først i Søvn langt hen på Natten. Men her på Kanaldamperen — i Støj og mellem mange Mennesker — faldt han i Søvn, inden vi andre var klædt af. Og ganske på samme Måde gik det på Hotellet i Stockholm. Han har sikkert haft godt af den Rejse, og fornøjelig var han at rejse med.

Ikke mindre fornøjelig var den anden Rejse — til Schweiz og Norditalien — i 1901. Atter var det Valgmenigheden, der gav Far Penge til Rejsen, denne Gang i Anledning af Valgmenighedens 25-Års Jubilæum.

Vi rejste igen alle fem. Rejsen varede hele Juli Måned, og både Far, Mor og vi Børn nød Rejselivet i fulde Drag, især mindes jeg Opstigningen på „Pilatus“, Køreturen over Simplon — ad den gamle Vej, som Napoleon havde anlagt, og Sommeraftnerne ved Lago Maggiore.

Da Far og Mor skulde have Sølvbryllup, vilde Far ikke have, der skulde gøres for meget ud af det. „Det er jo noget, de fleste oplever“, sagde han. Der blev ingen indbudt, men Folk kom alligevel — som til én af Fødselsdagene. Jeg var på den Tid i Stockholm og kom ikke hjem.

Guldbryllup syntes han derimod var så sjældent, at der var Grund til at holde Gilde. Men Far og Mor fik ikke Lov til selv at indbyde Gæster, Valgmenigheden indbød dem og os til en stor Fest i den folkelige Forsamlingsbygning i Århus, Salen i Bering var for lille ved den Lejlighed. Vi var vist 500 Mennesker til Middagen.

Det var den 11. November 1914. Det faldt i med Regn og Blæst. Bestyrelsen bestilte en „lukket Vogn“ til Far og

Mor, så de kunde komme godt den halvanden Mil lange Vej til Århus; men da Far hørte om det, sagde han: „I kan lade Georgia, Ragnhild og mine Svigerdøtre køre i den „lukkede Vogn“, men jeg kører selv til Århus sammen med mine Drengene.“ Og sådan blev det. Landauerer med de hvide Heste for kørte et Kvarter tidligere fra Bering end Far, men da vi kom midtvejs, kørte vi uden om den, og vi nåede først til Århus. Det gik i skarp Trav ind ad Frederiksbjerg, så Folk stod stille og så efter os; Far holdt nok af at have Fart på, når han sad på Bukken.

Det blev en vellykket og fornøjelig Fest; der blev sagt en Mængde kønne Ord og sunget Salmer og Sange. Til Festen havde Fars tidligere Kapellan, Pastor Jacob Bjerre, skrevet efterfølgende Sang:

Mel.: Nu skal det åbenbares.

For Teilmann og hans Mage
i Dag vi holder Fest
og takker for de Dage,
vi var hos dem som Gæst.
Rask Aarene henrinder,
men alle gode Minder
de kan slet ikke dø.

Hvor Herrens Aand faar Mæle
om Synd og Naadebud,
der lytter Barnesjæle
og samler sig til Gud.
Og Aanden aldrig ænser
de gamle Sognegrænser,
den aander, hvor den vil.

I Ungdoms stærke Dage
paa ærlig Riddervis
i Aandens Kamp saa fage
Hr. Jørgen vandt sin Pris.

Mod Døds og Dørskheds Drage
han kæmped alle Dage
helt brændende i Hu.

Det var den gamle Sage,
som fra hans Læber lød,
om Ordet, vi maa tage
til Trøst i al vor Nød.
Guds-Ordet med Guds-Livet
i Daabens Bad os givet,
som Klippe, Sol og Skjold.

Fra Præstens eget Hjerte
hans Prædiken udsprang,
derfor i Lyst og Smerte
den i vor Sjæl genklang.
For Herren i det høje
vi maatte os nedbøje
og takke ham med Sang.

Det mangled ej paa Fjender,
hvor Teilmann Sværdet svang;
men han vandt ogsaa Venner,
hvis Hjerter ved ham hang.
De bygged ham en Kirke,
de hegnede hans Virke,
og Herrens Aand gav Vækst.

I Bering er vi hjemme
i Hjem og Kirkehus,
og aldrig kan vi glemme
det stille Aandens Sus,
som mødte os derinde
i Kirken mellem Linde,
i Menighedens Kor.

Gud gav sin Ven den Lykke,
 den største kan jeg tro,
 i Menighedens Skygge
 at bygge og at bo.
 Gid Himlens Fred ledsage
 de sidste Levedage
 og følge Eder hjem.

J. B j e r r e.

I én af de andre Sange — skrevet af min gamle Præstekammerat Marie Porse — forekommer følgende Vers:

Til Tak og Pris i Dag jeg føler Trang,
 Guldrudeparret vil jeg gerne ære,
 og derfor sender jeg en lille Sang —
 kan ganske simpelt ikke lade være
 at bringe Hilsen hen til denne Fest,
 saa det kan synges ud i Ord og Tone,
 en Hyldest til den stedse unge Præst,
 ja, ogsaa til hans milde, gode Kone.

Til denne Præst vi unge satte Lid,
 ja, han blev rent ud sagt af os feteret.
 Hvor var det dog en skøn og herlig Tid,
 da man gik did at blive konfirmeret
 og øste af det Væld, som i ham bo'r
 af Friskhed, men af ydmygt Sind tillige.
 Han viste os i Gerning, som i Ord,
 at være her i Livet redelige.

En Prædiken god og kort man oftest faar
 og altid én med indre frugtbar Kerne.
 Derfor saa mangan Gang i Ungdomsaar
 de tvende Mil derhen vi traved' gerne.
 Men siden gik det ikke slet saa nemt,
 da vi kom bort i Ægteskabets Havne!
 Dog har vi aldrig Ungdomspræsten glemte,
 og altid vil hans varme Ord os gavne.

Mor nød rigtig denne Dag, men det var også sidste Gang, hun helt var den gamle. Kort efter blev hun syg og var en Del svækket det sidste År, hun levede.

Hun var så uheldig at falde og brække sit Ben, hvorfor hun måtte holde Sengen i længere Tid, men hun blev dog så rask, at hun næste Sommer kunde gå en Spadseretur i Haven, blot hun havde én af os under Armen.

Hun døde stille og roligt den 8. Oktober 1915. Den Dag, hun blev begravet, var det det dejligste Vejr, og Træerne skinnede i deres skønneste Efterårspragt. Det passede godt til hendes milde Sind.

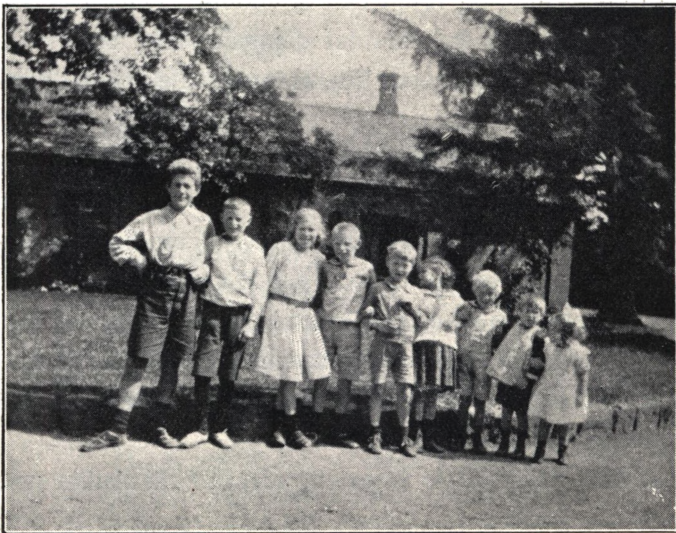
I de halvfjerde År, Far overlevede Mor, havde han nogle trofaste og flinke Piger, to Søstre, D a g n y og A n n a J e n s e n, som var ham både til stor Hjælp og Glæde. — Også vore gode Naboer, K i r s t e n M a r i e og J e n s S ø r r e n s e n, var ham til megen Trøst i den Tid, han var alene, han kom meget tit et Smut op til dem, og deroppe på S ø n d e r h o l m er ført mangan en alvorlig Samtale om Tidens brændende Spørgsmål.

Han var i de sidste År ængstelig for, at Folk skulde synes, han var for gammel til at passe sin Gerning. „Det er jo forfærdeligt at blive ved, hvis de ønsker, jeg skal holde op.“ Men han følte sig ikke gammel og var ikke træt, så han havde både Mod og Lyst til at fortsætte. Jeg trøstede ham med, at jeg aldrig havde hørt nogen ytre Ønske om, at han skulde gå. „Ja, jeg betragter det også som et godt Tegn, at d e u n g e flokkes om mig; sålænge de bliver ved med det, har jeg vel Lov til at blive her.“

Han led en Overgang af Svimmelhedsanfald; engang kom det midt i hans Præken, så han sank i Knæ på Prækestolen. Folk i Kirken troede, han var død, men et Øjeblik efter var det gået over, og han fortsatte sin Præken, som om intet var sket. Han blev helt helbredet for disse Anfald og var rask igen.

Han vilde gerne leve og sagde flere Gange: „Jeg er ikke færdig til at dø, jeg er ikke god nok til at leve i Himmerig. Jeg beder hver Dag til Gud, at han vil gøre mig mere og mere skikket dertil.“

Han havde altid ønsket at dø midt i sin Gerning, og det Ønske fik han opfyldt. Efter at han en Ugestid havde ligget



Næste Generation.
Sommerferien 1919 i Bering Præstegård.

af en Bronchitis, var Feberen en Fredag Morgen forsvundet, og Far følte sig så rask, at han besluttede sig til at præke om Søndagen, det var Palmesøndag 1919. Han skrev sin Præken Fredag Formiddag og tog sig senere på Dagen en Middagssøvn, men af denne vågnede han ikke op. Han er således gået i Døden uden at vide det. En blidere Død kan man ikke tænke sig. Han blev begravet Påskelørdag under stor Deltagelse.

Far hadede Krigen og håbede på, der engang skulde blive

Fred i Verden, men han sagde: „Det kan ikke nytte at begynde med Fred mellem de store Lande. Freden må begynde i Hjemmene. Manden må lære at holde Fred med sin Kone, Husbonden med sine Folk. Fra Hjemmene skal Freden voxe udad til de større Forhold, til Fred



Fars og Mors Gravsted på Bering Kirkegård.

mellem Landene.“ Selv om han ikke oplevede Genforeningen, nåede han at få Budskabet om, at vi vilde få Sønderjylland tilbage. Det var en stor Glæde for ham.

Den første Sommerferie efter Fars Død var vi tre Børn med Familie Valgmenighedens Gæster i Bering Præstegård, hvor vi levede i Minderne om vor kære Far og Mor. Der følte vi ret den Kærlighed, hvormed Menigheden omfattede både dem og os, og vi er dem megen Tak skyldig for den Tid.

Året efter Fars Død, Påskedag 1920, satte Valgmenigheden en smuk Natursten ved Fars og Mors Grave. Den var fundet på en Mark i Nærheden. Den vil til sene Tider stå som et Minde om to fromme Mennesker, der i over en Menneskealder har levet og virket blandt deres Venner i Bering Valgmenighed.

PRÆSTEN JØRGEN TEILMANN

Allerede som ung Kapellan ude i Tem ved Silkeborg deltog Far — varmlodig som han var — med Iver i de Kampe, der førtes om kirkelige Spørgsmål. Det, man dengang streddes om, var: Stammer Trosbekendelsen fra Vorherres egen Mund og er derfor dens Ordlyd fast og uforanderlig? Dette forsvarede Far, og han angreb med stærke Ord en Lærebog, hvori der stod „Legemets Opstandelse“ i Stedet for „Kødets Opstandelse“. Det vakte et stærkt Røre, og hans Navn blev allerede dengang kendt i vide Kredse.

Hans Manddomsgerning kom til at ligge i Århuseggen, hvor der på den Tid, han blev Kapellan hos sin Fader i Ormslev, ingen grundtvigske Præster var i Nærheden. Først var han 9 År i Ormslev og derefter i samfulde 43 År Valgmenighedspræst i Bering.

I den første Tid var der skarpe Modsætninger mellem de Mænd, der førte Ordet på Skolens og Kirkens Område. Her kæmpede Far Side om Side med Nørregård og Bågård fra Testrup, sin Svoger Højmark fra Stautrup (senere Folketingsmand) og Otto Møller fra Gylling. Til Modstander havde de navnlig Lars Bjørnbak fra Viby, som havde stor Indflydelse dér på Eggen.

I Bering flokkedes Folk om Far og hans Forkyndelse. Søndag efter Søndag fyldtes Kirken af gamle og unge. De kom både fra den nærmeste Omegn og fra fjærnere Egne. Mange kørte 2—3 Mil til Kirken for at høre ham, andre tog

med Toget fra Århus og Skanderborg, fra Silkeborgegnen og Horsenseggen, ja, han havde Sognebåndsløsere hist og her fra hele Strækningen Ålborg—Horsens. Til de lidt fjærnere Egne som Tem, Ås, Røgen og Mellerup tog han ud og prækede nogle Gange om Året. Hans Virksomhed i disse Egne gav Stødet til, at der blev dannet selvstændige Valgmenigheder i Odder med Vilhelm Malling som Præst og i Mellerup, hvor de valgte Jacob Knudsen. Senere blev der også dannet en Valgmenighed i Silkeborg.

I Århus dannedes der allerede i 1886 en Valgmenighed som et Annex til Bering, og Far prækede dér hveranden Søndag lige til 1904, da Menigheden valgte hans Søstersøn Asger Højmark til Præst. Om Sommeren var der Formiddagsgudstjeneste i Bering og Eftermiddagsgudstjeneste i Århus, om Vinteren var det omvendt. Det var tit nogle hårde Ture, når Far i Vinterens Hjærte skulde ud tidlig om Morgen og køre de halvanden Mil ofte i Snefog, men han gav sig aldrig.

Da Arbejdet i to Menigheder med så lang indbyrdes Afstand var besværligt for én Mand, måtte Far tage sig en Medhjælper.

I Slutningen af Firserne var Pastor Otto Rosenstand uordineret Medhjælper, men blev i 1889 udnævnt til Sognepræst i Vester Vedsted ved Ribe. I 1900 blev Pastor Jacob Bjerre ansat som ordineret Medhjælper, han boede i Århus, prækede hveranden Søndag og læste med Konfirmander derude. Da Århus Valgmenighed i 1904 fik sin egen Præst, blev Bjerre Valgmenighedspræst i Rødding ved Skive.

Hvad var det nu, der gjorde, at Folk strømmede til Bering fra nær og fjærn for at høre Far? Det var vel først og fremmest den sikre Overbevisning om Guds Kærlighed til os Mennesker, der lyste ud af

hans Forkyndelse: Gud blev ikke træt af at prøve på at frelse os. Lykkedes det ikke, mens vi gik her på Jorden, fortsatte Gud sin Frelsergerning, efter at vi var kommet ned i Dødsriget. Han vilde ikke give slip på os.

Far fremhævede Gang på Gang, at Gud var vor Far, meget bedre og kærligere end nogen jordisk Fader. Vi kunde trygt vende os til ham i småt som i stort, komme til ham med alle vore Sorger og Bekymringer, vi vilde ikke gå forgæves, men altid blive hørt.

Fars stærke og myndige Væsen forenedes så smukt med en stor Ydmyghed. Han følte sig som en Synder, men arbejdede daglig på at komme ud af Synden, prøvede stadig på at blive bedre, talte hver Dag med Gud om alt, søgte at blive „bedre skicket til at leve i Himmerig“, som han udtrykte sig.

Han var redelig og retlinet i sit Væsen og i sin Tankegang. Han gik aldrig på Akkord. Og han var en modig Mand, der sagde sin Mening lige ud, selv om hans Tilhørere mente det modsatte. Og han var aldrig kedelig, men frisk og fornøjelig, så han altid vandt de unge.

Da han var død, skrev N. J o h a n L a u r s e n om ham: „Og det lykkedes for Teilmann gennem den lange Aar-række at samle en talrig Menighed om sin Prækestol i Bering, ogsaa da den oprindelige Kreds efterhaanden døde og et nyt Slægtled kom til, et godt Vidnesbyrd om, at der var noget ægte og oprindeligt i hans Forkyndelse og i hans Personlighed.“

I „Jysk Morgenblad“ skrev Valgmenighedspræst K æ s t e l e n Artikel, som jeg gengiver i sin Helhed:

PASTOR TEILMANN.

Skønt gamle Teilmann stod umiddelbart foran sit 84. Aar (1. Maj) føles det dog som en Overraskelse hos mange, at

han nu er død. I den Grad var han lige til det sidste ungdomsfrisk og karsk, ja skønt han de sidste Dage før sin Død havde følt sig noget utilpas, erklærede han faa Timer før han døde, at han agtede at udføre sin Kirketjeneste i Paasken. Det kom han altsaa ikke til her paa Jorden.

Nu holder han sin Kirkegang
i høje Kor,
hvor Gud han bor
blandt alle Engles Sang.

Ved hans Død vil det ikke opfattes som en Frase at mindes det gamle Ord „En Høvding er faldet i Israel“. Ikke saaledes at forstaa, at Teilmann tragtede efter at naa høje, førende Stillinger inden for vort Folk, nej, han nøjedes med den — udvortes set beskedne Gerning at være Præst for en Kreds af Mennesker, som havde valgt ham til Ordets Forkynder og Sakramenternes Forvalter i Guds Menighed. Men naar jeg alligevel uvilkaarlig kommer til at anvende dette Ord, saa er det fordi han blandt de Mennesker, der samlede sig om ham, stod som en Høvding, en Fører i Kraft af den retlinede, paalidelige og vederhæftige Manddom, som prægede hans Færd. Men det var ikke blot hans Myndighed, der gjorde ham til Høvding, men først og fremmest den Kærlighed, med hvilken han elskede sin Gerning, og de Mennesker, som vilde bruge ham i Gerningen. For selv om hans Røst kunde lyde hadsk og uimodsigeligt, saa var der i hans Sjæl den mildeste og varmeste Kærlighed, fordi han selv mærkede, at det, han trængte mest til, var Barnlighed og Kærlighed. Han var et Menneske, som i en ualmindelig Grad kunde ydmyge sig under Guds Haand, fordi han havde den sikre Tro, at alle Ting tjener dem til Gode, som elsker Gud og tror paa ham som den kærlige Fader.

Teilmann hørte til den grundtvigske Kreds, ikke med Forbehold som saa mange i vore Dage, men helt og fuldt. Han

fortrøstede sig ubetinget til den Kraft, Aanden lægger i Ordet af vor Herres egen Mund, at det er en Kraft til Salighed for hver den, som tror paa det; og det var dette, der prægede hans Forkyndelse, og de, der har hørt Teilmann vidne om Aandens Kraft i et syndigt Menneskes Liv, vidne om det ud af den dybeste personlige Erfaring, vil aldrig glemme den Troværdighed, som lyste ud af dette jævne uforbeholdne Vidnesbyrd.

Han var en forunderlig ægte Mand, intet som helst forlorent af nogen Art klæbde ved hans Person eller hans Ord. Hans Frisind var ubestikkeligt, hans Folkelighed, hans demokratiske Sind var prøvet Guld og forandredes ikke i mindste Maade, fordi han undertiden maatte gaa mod Strømmen for at bevare sig selv sand mod sine Idealer.

Hvilken Betydning han har haft for sin Kreds i Bering, for sine mange Sognebaandsløserere og for dem, som lyttede til hans Tale rundt om i vort Land, kan ikke maales i Øjeblikket, men to Ting falder i Øjnene ved at se Teilmanns Virksomhed som Præst: De gamle, som har fulgt med ham siden Valgmenighedens Stiftelse, er blevet hans trofaste Venner og takker — næst Gud — Teilmann for det, de ejer af aandeligt Liv. Og de unge flokkedes i hans Kirke Søndag efter Søndag, skønt han gik i sit 84. Aar. Dette sidste var ogsaa Grunden til, at Teilmann blev ved med sin Præstegerning, fordi det viste ham, at han endnu, trods sin høje Alderdom, havde et Vidnesbyrd at bringe til den Slægt, der voksede op omkring ham.

Han vil blive savnet af sine Børn, af sin Menighed og af mange i vort Land. Men hans Minde vil blive velsignet af alle dem, som kom ham nær.

Kjellerup, den 13. April 1919.

K æ s t e l .

Far var en frisiudet Mand i dette Ords bedste Betydning, og det gav sig Udtryk i hans Stilling til både kirkelige og politiske Spørgsmål.

Ved det store kirkelige Møde i Askov i 1881 skrev han under på den kendte „Askov-Adresse“, der blev indsendt til Rigsdagen. Dens Ordlyd er følgende:

TIL DEN DANSKE RIGSDAG.

Undertegnede Mænd, Medlemmer af den danske Folkekirke, som baade selv føler Trang til Ændringer i den nuværende kirkelige Ordning og er kjendte med samme Trangs Tilstedeværelse rundt om i hele Landet, henvender sig herved til den danske Rigsdag med indstændig Bøn om, at efternævnte Punkter, hvori vi har søgt at samle vore Ønsker, maa blive overvejede og fremkalde de nødvendige dertil svarende Lovforslag.

1. Det nuværende Præsteløfte afløses af et nyt, hvorved Præsterne forpligtes til efter deres bedste Overbevisning at lære overensstemmende med den hellige Skrift og at forvalte Sakramenterne sømmelig efter Herrens Indstiftelse.

2. Der indrømmes Sognemenighederne Ret til at vælge deres Præster.

3. Hvor Præst og Menighed kan enes om Indførelse af en Salmebog og en Alterbog, indrømmes der den Ret dertil.

4. Der gives udvidet Frihed for Præsterne til at stede Børn til Herrens Bord i en tidligere Alder end nu, ganske som i den ældre lutherske Kirke i Danmark (smlg. Peter Plades Visitatsbog) — samt Frihed for Præsterne til at foretage den almindelige saakaldte Konfirmation uden Hensyn til Alder, Udskrivning af Skolen og bestemte Søndage i Kirkeaaet.

5. Der gives udvidet Frihed for Bisperne til under særegne Forhold at ordinere Mænd til Præster, som ikke er i Besiddelse af alle de nu for Tiden gjældende Betingelser for Ordination (smlgn. Ordningen i den anglikanske Kirke).

6. Der gives Mænd over 30 Aar Adgang til for en særskilt Eksamenskommission at underkaste sig en theologisk Embedsprøve, som Staten godkjenner, uden at vedkommende først har taget Studentereksamen og „Filosoficum“.

7. Der indføres en borgerlig Form for Ægteskabets Oprettelse for alle ved dertil beskikkede Mænd i hvert Sogn.

8. Der indrømmes Valgmenigheder og Sognebaandsløseres udvidet Ret til at benytte Sognekirkerne.

Den 4. August 1881.

Adressen fik 200 Underskrifter (76 Landmænd, 69 Lærere, 41 Præster, 13 Håndværkere og Købstadbeboere og 1 Sømand).

Et mindre Andragende („den lille Askov-Adresse“), der kun indeholdt Punkterne 4, 5 og 7, blev underskrevet af 45.

Far var også med til de store kirkelige Møder i Odense i 1901 og 1912. I 1901 indledede han Forhandlingen om „Præstefrihed“. Hans Tale gengives her efter hans Manuskript:

INLEDNINGSFØREDRAG OM PRÆSTEFRIHED VED ODENSEMØDET DEN 5. DECEMBER 1901.

Når jeg har lovet at indlede om Præstefrihed i Pastor Brückers Sted, skal jeg gøre det så kort, som det synes mig muligt, og jeg vil da begynde med at minde om, at Tanken derom først er fremsat af Grundtvig, som lagde så stor Vægt på Præstefriheden i den danske Folke-

kirke, at han skriver, at omend han skal blive ene derom (1860), ligesom han var det i 1810, så må han tale derfor, så godt han formår, og at det kun er med Håb om, at den bliver indført engang, at han lægger sine Ben i Folkekirken. Det synes mig værd at agte på, og Sagen er derfor værd at overveje, da vi jo skylder ham den Frihed, vi har i Folkekirken, og han har bidraget så meget til dens Udvikling.

Og når han lagde så stor Vægt på Præstefriheden i Folkekirken, og vi med ham, så skete det i konservativ Retning for at bevare Folkekirken og dermed det gode Forhold, der er mellem den kristne Menighed og Folket. Thi skal Folket blive ved med at opretholde Folkekirken og ikke sprænge den, så skal den selvfølgelig indrettes således, at det danske Folks Flertal befinder sig vel i den og vil bruge den som det Hus, hvori det vil holde sin Gudsdyrkelse, og den er kun berettiget, sålænge det overvejende Flertal af det danske Folk vil bruge den, da den kun består ved Bekostning af det danske Folk.

I Folkekirken skal Folket være Herre og ikke et Mindretal, ikke Gejstligheden, der skal være Folkets Tjenere, og allermindst de Kristne. Bliver den ikke således, vil den jo enten blive sprængt, som jo mange Røster også imellem alvorlige Kristne lyder på: Hvad skal vi have den til? Eller den kan blive omdannet således, at enkelte kristne Retninger ikke kan blive i den, men må udenfor, og det er vist et tvivlsomt Gode. Og den bør være så rummelig, at alle de, der kan og vil gå ind under den Bestemmelse om Folkekirken, som af Folket er sat i Grundloven: „At den evangelisk lutherske Kirke er den danske Folkekirke“, at de kan være derinde.

Hvad „evangelisk luthersk“ vil sige, er ikke let at sige. Grundtvig siger, at det er et ukirkehistorisk og ustatskirkeligt Ord, der er tomt, men det siger vel så meget, at en Katolik eller en Baptist ikke vil og ikke kan være i den.

Men Folkekirken har arvet det fra Statskirken, at den binder sine Præster ved et Løfte: „At de skal forkynde Guds Ord purt og rent, således som det findes i de profetiske og apostoliske Skrifter og i den danske Kirkes symbolske Bøger og med Ærefrygt og Sømmelighed forvalte de hellige Sakramenter efter Kristi Indstiftelse.“ (Den danske Kirkes symbolske Bøger er det apostoliske Symbol, den nicæiske og athanasianske Lærebekendelse, den augsburgske Konfession og Luthers lille Katekismus). Og derfor er det, at vi begærer Præstefrihed. Og skal jeg sige, hvad Præstefrihed er, så er det

- 1) at det Løfte ændres til større Frihed for Præsterne,
- 2) at Præsterne bliver fritagne for at betjene hvemsomhelst, og
- 3) at Folk kan få de Præster, de selv ønsker.

ad 1) Det første var, at Løftet ændres til større Frihed for Præsterne, så de kan få Lærefrihed, at de kan komme til at stå for Folket som dem, der taler af deres Overbevisning, at de kan komme til at stå som Sandhedsvidner og ikke som dem, der er betalt for det og derfor siger det, thi således lyder det jo nu. Det er jo i sig selv en Modsigelse, at de er bundet til en bestemt Læreform og så skal være Vidner. Det har derfor også vist sig, at trods Læreformen, så har de talt helt forskelligt, fordi alle Læreformer kan forstås og fortolkes forskelligt. Derved siger jeg ikke, at Løftet er brudt, men Forkyndelsen må tte blive forskellig efter den

Opfattelse, hver enkelt havde. Vi må nødvendigvis have samme Frihed som de, der står udenfor; thi fordi de ikke er bundne, flokkes Folket for at høre dem, fordi de for Folket står som dem, der taler som dem, der ikke er bundne, men fordi de tror.

Og den Præst, der er Vidne og taler, fordi han tror, han taler jo af sin Overbevisning, kan ikke andet, og har ingen Gavn af Båndet i Løftet, men kun Byrde for sin Samvittighed. Og han kan heller ikke holdes af Løftet længere, end han er i Overensstemmelse dermed, ser han, at det er umuligt at holde det, må han nødvendigvis bryde det. Derfor har Grundtvig foreslået følgende Form for Løftet: „At Præsterne lærer i Overensstemmelse med den hellige Skrift efter deres bedste Overbevisning og forvalter Sakramenterne sømmeligt efter deres bedste Overbevisning om Vorherres Indstiftelse“. Det er det, der sker i Praxis, thi Præsterne lærer efter deres bedste Overbevisning overensstemmende med den hellige Skrift, så han vil blot have lovfæstet, hvad der er Praxis. Og dermed er Præsternes Vidnesbyrd givet frit, så de kun har den hellige Skrift til Rettesnor, som de forstår den. Så kan de komme til at stå som Vidner. Det er ikke tøjlesløst. Hvem skal afgøre, at man lærer ret? De, der har Magten: Så vil det jo blive afgjort forskelligt til de forskellige Tider. Og dersom man vil sige til mig, ja, det er rigtignok, således går det for sig ved Forkyndelsen, men med Sakramentforvaltningen kan det ikke gå. Så svarer jeg: „Man vil da vel ikke have, at deres Forkyndelse og Sakramentforvaltning skal være i Modstrid med hinanden. De må føre et Vidnesbyrd, enten de står på Prækestolen eller ved Døbefonden og Nadverbordet. De sidste skal da vel ikke være mekaniske Handlinger, de skal da vel lige så godt være Vidnes-

byrd fra Præsternes Side. Og det er også sket her før, at Sakramenterne er forskelligt administrerede. Jeg kender en Kirke, hvor Præsten døbte: „Tror du på den Helligånd, den hellige kristelige Kirke, som er et Samfund af kristne Mennesker at være, Syndernes Forladelse, Legemets Opstandelse og efter Døden det evige Liv“, og hvor Kapellanen døbte samtidig på den kristne Tro: „Den Helligånd, den hellige almindelige Kirke, de Helliges Samfund, Syndernes Forladelse, Kødets Opstandelse og det evige Liv“. Ja, hvor en Præst, den førstes Afløser, stod frem i Kordøren en Dag, da han skulde døbe et Barn, og sagde, at han kunde ligeså godt døbe på den ene som den anden Bekendelse (Tem). Ja, vi har det jo således, at hvad den ene kalder Sandhed, kalder den anden Djævelskab. Derfor vilde der kun ske dette, dersom Grundtvigs Form for Løftet blev vedtaget, at den nuværende Tilstand blev lovfæstet. Og den er så fri, at Præsterne derefter vilde komme til at stå som Vidner, der kun handlede efter deres Overbevisning, deres Tro. Og det var en uhyre Vinding. Lad os ikke glemme dette, at Kirkens Stifter ikke har givet nogen Lære, men kun har givet et Trosord med den hellige Skrift til Vejledning.

ad 2) Dernæst ønsker vi, at Præsterne må kunne lade være at betjene en og anden, at de må få samme Ret som Medlemmerne har til at løse Sognebånd, når de ikke vil bruge en Præst, men tage en anden. Der kan være Mennesker, som man ikke vil kunne betjene. De må så finde sig en anden Præst efter deres Hoved, som nok vilde nåes, om Lærefrihed blev givet. Og dersom man dertil vil sige: „Den Magt kan man ikke give Præsterne“, så vil Præsterne meget vanskeligt kunne nægte nogen sin Tjeneste. Det betænker man sig to Gange på. Vi kan jo i et enkelt Tilfælde nægte

det, når der meldes til Bispem. Vi vil snarere glædes ved, at der endnu er bevaret så megen Ærbødighed for Kirken, at den benyttes.

ad 3) Og det tredje er for Folks Skyld, at de kan få den Præst, de ønsker, thi jeg mener, at som Folket er, så er og Præsterne lige så forskellige. Og når Præsterne ikke kommer til Folket med det Stempel fra Staten, at de er gode Præster, at de er, som de skal være, så får Menigheden selv Ansvaret, for hvad den lægger Ørene til, og hvem den betror sine Børn. Så må den selv undersøge, om det er en Grundtvigianer, en Indre-Missionsmand, en Højkirkelig eller en Rationalist, thi det er kun sagt, at de hører Folkekirken til. Så kan vi muligvis blive fri for dette, at mange Steder tages disse forskellige Folk lige godt, det er, som om det er Hip som Hap, hvem man får til Præst. Så vilde det sprænges, at Folkekirken er en Frelsesanstalt fremfor alle andre, der står udenfor, hvad den jo slet ikke er. Den såkaldte officielle Kristendom vilde forsvinde, Præstevælden vilde også forsvinde og Præsterne vilde komme til at stå som det, de skal være, som Tjenere, til Brug for dem, der vilde bruge dem. Folket vil da kunne vælge imellem dem, der kommer, da de forskellige Retninger vilde kunne blive repræsenterede, de vil alle kunne findes indenfor Folkekirken. Dette siger jeg, da Menighedens Deltagelse i Valget af Præster ikke vil kunne tilbagetrænges, da det jo banker på så at sige ved hveranden Besættelse af et Præstekald. De Kristne skal jo ikke forlange, at de skal begunstiges på de andres Bekostning. Den ene Retning skal jo have samme Ret, som den anden. Og Kristendommen

behøver ikke at forsvares i så Henseende. Den skal unde sine Modstandere samme Ret, de skal mødes i Frihed og udkæmpe Kampen. Så først vil det komme til Guds Gerning i Menigheden. Det er kun kristeligt at unde sin Modstander samme Kår, som vi har.

Og dem, som vilde sige, at så blev Kirken konfessionsløs, at Folkekirken blev en Tumbleplads for alle Sekter, dem vil jeg svare: „Præsterne kan lige så godt i en fri Kirke tale efter deres Overbevisning. Ja, jeg siger bedre, thi Guds Ånd virker bedst i Frihed. Og Staten har jo godt Hold på sine Præster ved Forberedelsen, Beskikkelsen til Embederne og Grundlovens Udtryk! Og vi må ikke glemme, at en Modstander er først da overvundet, når han er åndelig besejret, med åndelig Våben.

Og så vil jeg ende med at sige: „Vi må huske, at får vi Præstefrihed, så er det kun den nuværende Tilstand, som lovfæstes. Og når vi har taget det frem her, så er det for at sige, at vi ikke kan undvære Præstefrihed, selv om vi får Regeringsforslagene gennemført, thi den Præst, de vælger, skal af med sit Stempel, at han er rettroende, luthersk. Han skal kun have det, at han hører til Folkekirken.

Vi kan ikke skilles, da vi så mister den gode Vexelvirkning, som det har, vi på Folket og Folket på os, at vi skal deltage i alt menneskeligt.

Og Folkekirken skal helst bestå, fordi blev den ophævet, er der vel nogle få, der bilder sig ind, at de kan leve uden Gudsdyrkelse, men alle Folkefærd har nu haft en sådan, og det vil bare føre til, at den lever op igen. Og det er nok det bedste for alle Parter ikke at gå fra denne Kristus, men blive hos ham, thi de Tanker,

der duer i Verden, der indeholder Barmhjertighed og Kærlighed til Næsten, er komne fra ham. Og da man ikke kan leve uden en Gudsdyrkelse, lad os så lave det, vi har, om, så vi alle kan blive tilfredse, og vi kan blive sammen.

TALE I ÅRHUS OM DE KIRKELIGE SPØRGSMÅL FRA ODENSEMØDET 1912.

Når jeg var med til på Odensemødet den 10. Januar 1912 at fremsætte, at Trosbekendelsen på ingen Måde bør være folkekirkeligt Forpligtelsesord, så vil jeg, da jeg er blevet opfordret til at tale her, tillade mig at fremsætte mine Grunde derfor og om, hvad der muligt kunde sættes i Stedet for.

Når vi nævner Trosbekendelsen, er det jo Dåbspagten, vi mener. Den er en Tale fra Gud til Mennesket, hvor Gud giver Mennesket Tilsagn om, at han vil være dets Befrier fra den Onde og alt hans og være dets Far, Frelser og Hjælper. Det er Gud, der her er den givende, Mennesket den modtagende, som vi viser ved at svare ja til Guds Spørgsmål til os derom. Det, vi siger ja til, er, at vi forsager Personen den Onde, og at vi tror på Personen Gud, Jesus og Helligånden. Det er ikke på Noget eller på et Dogme, vi udtaler vor Tro, men på Personen den levende Gud og på hans Gerning.

Og da som hos os Pagten sluttet med Børn, ses det tydeligt, at det, Gud der har sagt til os, først skal tilegnes og kommer til vor Erkendelse efterhånden. Det sker, alt efter som Gud selv ved sin Ånd, som vi har fået til Hjælper i Dåben, åbenbarer for os under Samliv med ham i Gudsordet, både hvem Gud er, og hvad hans Gerning betyder. Men dertil bruges et Menneskeliv, og dog nås kun en stykkevis Forståelse. Men den ene oplever ét med Gud, den

anden et andet. Og deraf følger, at lige så mange Menne-
sker, der har modtaget dette Tilsagn af Gud, lige så for-
skellig Opfattelse af Gud og hans Gerning og lige så for-
skellig Bekendelse derfor også. Ja, ikke alene dette, men
jeg selv står helt forskelligt til de forskelli-
g e T i d e r. Livet med Gud er jo i en bestandig S t r ø m -
n i n g, alt eftersom Guds Ånd oplader det for os, så vi står
a l d r i g således, at nu er vor Tro på Gud eller hans Ger-
n i n g a f s l u t t e t på det Punkt. Først efterhånden går det
o p f o r m i g, hvorfor Gud har talt således om sig selv og sin
G e r n i n g, f. Eks. hvorfor Gud nu har gjort det således, at
h a n h a r l a d e t Jesus undfange ved den Helligånd og føde
a f J o m f r u M a r i a (for mit personlige Vedkommende er det for
Ø j e b l i k k e t således, for ellers kunde Jesus ikke være opstan-
d e n f r a d e D ø d e). F ø r s t d a bliver den Gerning af Gud
G e n s t a n d f o r m i n T r o, og først d a e r d e n D e l a f m i n
D å b s p a g t b l e v e t m i n T r o s b e k e n d e l s e. Det
g å r d e r v e d l i g e s o m m e d e t B a r n, d e r b e d e r F a -
d e r v o r, i B e g y n d e l s e n, s e l v o m d e t n æ v n e r a l l e O r d e n e,
b e d e r d e t k u n „Giv os i Dag vort daglige Brød“ og „Fri
o s f r a d e t O n d e“, l a n g t s e n e r e b e d e r d e t „Helliget vorde
d i t N a v n“ o g „Tilkomme dit Rige“. Eller som jeg har hørt
B i s k o p K i r k e g å r d s i g e e n g a n g i S i l k e b o r g K i r k e:
„Vi venter på den, der kan give os Besked på de Helliges
S a m f u n d, h v a d d e t e r.“ Det vil sige, vi venter på, at Guds
Å n d s k a l g ø r e d e t O r d a f G u d, d e n G e r n i n g a f h a m l e v e n d e
f o r o s, s å v i h a r S j æ l e g a v n d e r a f o g d e r f o r k a n b e -
k e n d e T r o p å h a m e l l e r p å J e s u s e l l e r p å Å n d e n.
D e r a f f ø l g e r, a t v i b e k e n d e r a l d r i g e n s, a l d r i g u d e n a t d e r
l i g g e r n o g e t a n d e t d e r i, t i t n o g e t n y t d e r i. M e n v i b e k e n d e r
d e r f o r k u n, h v o r l e d e s v i h a r d e t i Ø j e b l i k -
k e t. E n B e k e n d e l s e e r k u n t i l i d e t Ø j e b l i k, d e r b e k e n d e s,
s l e t i k k e l æ n g e r. V i k a n d e r f o r i k k e b e k e n d e o m F r e m-

t i d e n. Den beror nemlig ikke på os, men på Gud, på hvad han har gjort levende for mig. Men min Bekendelse af Trosordet viser altid tilbage til Fortiden, til min Dåb, til hvad Gud dér har sagt mig og givet mig. Min Bekendelse af Trosordet er aldrig uafhængigt af min Dåb, thi det er dér, Gud har talt, hvad det lyder på, og det gælder derfor kun som sagt over Dåben. Derfor er det en hel fejlagtig Stilling, man tager, når man præsenterer Trosordet for et Menneske uafhængigt af Dåben, thi så gøres den til en Formular, der indeholder Noget, jeg skal tro, i Stedet for det er Guds Tale til os med Henvisning til Dåben, der gælder i det Øjeblik, jeg bekender min Tro på Gud. Derfor er Bekendelsen altid en Sag mellem Gud og Mennesket i det Øjeblik, det bekender. Har Gud ikke gjort det levende for mig, bliver det kun en udvortes Tilslutning til det, der nævnes i Troen. Og denne har jo slet ingen Værd. Derfor lægger vi også Mærke til, at Gud kræver ikke noget af Mennesket, men spørger kun om dets Tilslutning til, hvad han siger og gør, thi han véd, at et Menneske ikke kan give et Løfte om sig selv i så Henseende, og Gud spørger kun én Gang, når vi døbes, aldrig senere i Livet, ikke engang ved Nadveren. Han lader Mennesket i Ro til efterhånden at komme til at have Tillid til ham og hans Gerning og så komme til at bekende ham. Derfor mener jeg, man skal vare sig for at kræve, hvad Gud ikke kræver og har i mine Øjne ikke Ret til at kræve det, og får som formentligt ovenfor godtgjort ikke Sikkerhed udenfor Menneskets daværende øjeblikkelige Stilling. Dertil kommer så de Samvittighedsvanskeligheder, det vil være for nogle at blive afkrævet et sådant Løfte, dels måske for-

medelst Uoverensstemmelse i Øjeblikket, dels for Mangel på Forståelse. Hvis det var Kristi Menighed, der skulde antage en Mand, vilde den tale med ham og høre hans Vidnesbyrd, der altid giver hans Stilling, som Paulus (Ap. G. 9) fortalte for Apostlene, hvorledes Gud havde handlet med ham, og hvorledes han blev antaget. Eller som Frederik Lange Grundtvig blev antaget til Præst efter et Foredrag om Fuglene. Det kalder jeg sundt. Derfor synes mig, at vi folkekirkeligt, da vi vel ikke bliver fri for Løfter, kunde nøjes med at kræve, at Grundloven holdes, og med Ordinationsløftet, som kun fordrer at forkynde Guds Ord rent og ret, som det findes i de profetiske og apostoliske Skrifter, og med at forvalte de tvende Sakramenter aldeles efter Jesu Kristi egen Indstiftelse. Eller hvad jeg synes er bedre: Forpligtes til efter deres bedste Overbevisning at lære overensstemmende med den hellige Skrift og forvalte Sakramenterne sømmeligt efter Herrens Indstiftelse. Ja, så får vi forskellig Præken, den har vi, og forskellig Sakramentforvaltning, den har vi også, i al Fald når der døbes hjemme uden Pagt, måske kun i Jesu Navn. Og siges der, det vil bringe Forvirring, den har vi, og, eller måske snarere da, da tager man, hvem der bydes én som Præst og Lærer, enten han tror på, hvad han siger og døber på, eller ej. Det er den værste Forvirring, da vi ikke har mindste Garanti for, at Guds Velsignelse følger Dåb og Nadver, uden vi udfører den, som Gud har sagt. Derfor skal vi selvfølgelig have lovfæstet såvel liturgisk Frihed ved Dåb og Nadver som Lærefrihed, for at Folket kan komme til at spørge om ikke blot, hvorledes præker han, men også, hvad siger han ved Dåb og Nadver. Vi kan ikke lade en Mand have Talefrihed på Prækestolen og befale ham, hvad han

skal sige ved Dåb og Nadver en halv Time efter, om han ikke tror det. Det havde Gud aldrig tænkt skulde være så, han havde kun tænkt sig frivillige Tjenere, der bekender ham ved Dåb og Nadver som på Prækestolen. Og vi har kun Sikkerhed for, at Guds Velsigelse følger med, når vi handler, som Gud har givet os det. Al anden Tale er kun søvndyssende og for at forsvare vor Skrøbelighed eller vor ufornuftige Brug af Guds Nåde-midler. Hvad der er sandt og retfærdigt, skal Guds Menighed helst anbefale det danske Folk at gøre i den borgerlige Indretning, hvorved det holder sin Gudsdyrkelse. Og det er sandest at lade Menneskehjertet råde for, hvad Munden skal udtale, så følges de ad. Derved bliver der gjort den Gerning, som kun Gud bruger. Han vil have Vidnesbyrd om sin Nåde.

EFTERLADTE PRÆKENER OG TALER

Blandt disse har jeg medtaget én fra den Tid, Valgmenigheden blev stiftet, et Par fra Halvfemsene og et Par fra de sidste År, Far levede. Da Manuskripterne er vanskelige at læse, har der muligvis indsneget sig enkelte Unøjagtigheder.

AFSKEDSPRÆKEN I ORMSLEV SYTTENDE SØNDAG EFTER TRINITATIS, DEN 19. SEPTEMBER 1875.

Når jeg nu sidste Gang skal tale som Præst her på dette Sted, da agter jeg ikke at holde en Præken om mig selv eller at gøre Rede for min Gerning her; en Tjener får stå for sin Herre, og derfor også jeg for min. Men jeg vil blot bruge denne sidste Time til endnu en Gang at aflægge et Vidnesbyrd om min og hele Menighedens Herre, Jesu Kristi store Miskundhed imod os.

Der står i Evangeliet, at Jesus sagde, da han så, at de udvalgte de øverste Pladser: „Når du er buden til Bryllup, da sæt dig ikke øverst til Bords, men nederst, thi hvo sig selv ophøjer, skal fornedres, men hvo sig selv fornedrer, skal ophøjes“. Og det kan ikke være Meningen, at Jesus med disse Ord blot vilde give dem et godt Råd eller Anvisning på, hvorledes de skulde bære sig ad, når de skulde til Bords ved et Bryllup. Nej. Jesu Lignelser har altid en dybere Betydning, således også denne. Det, han har ment dermed, er vistnok det, at han har villet vise dem og dermed også os, at den Stilling, vi skal indtage lige overfor andre, det er ikke den, at vi skal ophøjes over andre lige overfor Gud, men at vi skal kunne sætte os under andre og lade Gud ophøje os, thi ellers bliver vi fornedrede, thi det kan kun nytte os lidt, at vi ophøjer os selv, derved bliver vi ikke større, ingen kan lægge en Alen til sin Vækst; nej, det kommer an på, om Gud vil ophøje os, thi han alene kan ophøje. Derfor siger Jesus også, at hvo sig selv ophøjer, skal fornedres, men hvo sig selv fornedrer, skal ophøjes; og dermed mener Jesus jo, at det er Gud, der skal ophøje, og det har Gud også allerbedst vist ved Jesus selv. Thi netop fordi han fornedrede sig selv og påtog sig en Tjenerskikkelse og blev lydige til Døden, ja, Korsets Død, så har Gud ophøjet ham og skænket ham et Navn, som er over alle Navne, for at hvert Knæ skal bøje sig i Jesu Navn både de i Himlen og på Jorden og under Jorden, og hver Tunge skal bekende, at Jesus er en Herre til Gud Faders Ære. Se, dette at han stillede sig under alle og blev Tjener for dem, det gjorde, at han blev ophøjet af Gud. Derfor siger Jesus også: „Den, der vil være den største blandt eder, skal være de andres Tjener.“ Den rette Stilling, når man vil ophøjes af Gud, er altså at sætte sig nederst, det vil altså sige, at man mener om sig selv:

„Jeg fortjener at stå allernederst blandt alle Mennesker lige overfor Gud.“ P a u l u s siger om sig selv: „Jeg er den største Synder“, altså synes han, at han var den ringeste af alle Mennesker for sin Synds Skyld, og det var ikke således ment, at der dog var nogle grove Syndere, der var ringere end han, nej, han mente, han var den ringeste, fordi han så sine Synder som Bjælker, der kunde ihjelslaa ham, og vi behøver slet ikke at stille os anderledes, end vi er; thi Jesus vil slet ikke have, at vi skal stille os anderledes, end vi er; thi vi er således på Grund af vor Synd, så vi fortjener ingen bedre Plads; og jo længere en Kristen lever, des lavere sætter han sig selv; thi des bedre kan han se sin Synds Størrelse, så det er ingenlunde så, at de hellige mener om sig selv, at de er bedre Mennesker end andre midt i Synden; nej, de mener sig netop ringere end de andre. Thi jo mere jeg ser af Guds Nåde, desmere burde jeg undfly Synden. — „Det onde, jeg ikke vil, gør jeg; det gode, jeg vil, gør jeg ikke“. Men der er intet godt i mig, i mit Kød, og derfor fortjener jeg ingen anden Plads end den nederste. Men det er strengt at stå således, at jeg siger om mig selv: „Jeg er ikke værd at kaldes din Søn, thi jeg har syndet imod Himlen og imod dig.“ Det vilde føre til Fortvivlelse. Men enhver, der længes efter Frihed, Frigørelse, bliver frigjort. Apostlen P a u l u s siger: „Jeg er den største Synder, jeg er den ringeste af de hellige, den ringeste for min Synds Skyld.“ Det er han ikke af sig selv, det har Gud gjort ham til; thi det kunde han ikke gøre sig selv til; thi at ophøje ham til en hellig, så han tør tage Plads mellem dem, det er Guds Værk med ham. Derfor siger han også: „Det jeg er, det er jeg af Guds Nåde, og Guds Nåde har ikke været med mig forgæves.“ Men således synges det også: „Herre, du kan gøre, hvad du vil, jeg er, hvad du gør mig til.“ Og G u d s k e L o v, G u d har gjort os til noget,

sagt til os, der sad lavt nede i vore Synder og syntes ikke, vi var værd at kaldes Guds Børn, at os har han ophøjet til Guds Børn. Derfor udbryder Apostelen: „Se hvilken Nåde, at vi kaldes Guds Børn“. Og det har Vorherre gjort ved sin Tro og sin Dåb. —“ Hvo, som tror og bliyer døbt, skal blive salig; men hvo, som ikke tror, skal fordømmes“ — og det er den Stilling, vi har, alle vi, som er ophøjede den Dag i Dag ved Troen og Dåben, at vi er Guds Børn, at vi ikke blot er uværdige Syndere, der ej er værd at kaldes Guds Børn; men vi er Guds Børn med al vor Ringhed og vil vedblive at være det i al Evighed; thi hvad vi er, det er vi af Guds Nåde, og Guds Nåde har ikke været forgæves imod os her på dette Sted. Thi vi, så mange som tror, vi er Guds Børn, og Guds Ånd vidner ved vor Ånd, at vi er Guds Børn. Og dette er Guds Ophøjelse af os, at vi er i Slægt med den levende Gud, vort Borgerskab er i Himlen, vi har hjemme i Himmerig. Og det har enhver Lov til at sige om sig selv, at han står i den Dåbspagt, som han har sagt til Gud, at han vil blive i, indtil sin sidste salige Ende, men ikke af anden Grund; thi siger vi, at vi er Guds Børn af anden Grund end den, at vi står i vor Dåbspagt, at det er Gud, der har ophøjet os ved Tro og Dåb, så ophøjer vi os selv og bliver fornedret; thi så er det ikke Gud, der har ophøjet os. Men endnu har vi ikke nået, hvad vi skal vorde; thi Gud han „renser ud, til vi står for Lysets Gud i snehvide Klæder“, og derfor fortsætter Gud sin Ophøjelse af os, ved at han borttager vore Synder efterhånden, gør os sig selv mere lig; thi dertil skal vi ophøjes, at vi kan komme til at bo i Himlen, være ham lig Jesus Kristus; det udfører han ved sine Nådemidler, sit Ord og sin Nadver. Og det udfører han, fortsættende sin Gerning gennem Dødsriget, idet der staar, at vi skal stige fra Klarhed til Klarhed, til Jesu Kristi Dag, ja, til den Dag, da den store

Optagelse skal ske af Gud med os, når han kalder på vore Navne, for at vi skal mødes med ham i Skyerne, når Kristnes Kamp er til Ende, når Død er ej mere, Pine eller Sorg. Gid få af deres Navne, som her bo, må forties, når du kalder frem for at ophøje tilsidst til dit Himmerige.

Dette være så det sidste Vidnesbyrd aflagt af mig her som Præst på dette Sted. Og dermed holder jeg altså op her. Jeg får nu stå for min egen Herre, ham, der også er hele Menighedens Herre, Jesus Kristus. Jeg trøster mig ved, at hans Miskundhed har været ny hver Morgen over os, har været det ved sin Velsignelse.

Jeg ved, min Dommer har ført min Sag og fra sig selv den vundet. Forøvrigt har jeg kun Grund til Tak; thi Gud har været særlig nådig mod mig her, har arbejdet med og velsignet mit ringe Ord, så det har gjort sin Gerning til mange Sjæles Glæde. Og vi, der skal skilles, der har fundet samme Herre, samme Tro, samme Dåb, dem trøster jeg mig til at mødes med, så vist som de lever i Ordet, der er indblæst i deres Sjæle (Vorherres Ord), og de, der har været imod mig, dels for min egen og dels for Ordets Skyld, de har ikke forhindret mig i at have Velsignelse af Bønnen: „Forlad os vor Skyld, som vi også forlader vore Skyldnere“, og skal med Guds Nåde ej heller komme til at gøre det. Og hav Tak, Jesus, for hver Sjæl, i hvis Hjærte du har ladet dit Ord lyse, så det er kommet til at bevare dit Ord og eje det evige Liv ved Livets Ord. Og Tak du Helligånd for al din Renhed på dette Sted, og du være især takket, du milde miskundelige Gud og Fader, for din store Tålmodighed og urokkelige Miskundhed. Amen.

FARS TALE VED MIN FARFADERS BEGRAVELSE
DEN 29. AUGUST 1883.

Når jeg nu skal sige et Ord ved min Faders Kiste, så falder det mig ikke ind at fælde Dom over hans Gerning, dertil savner jeg Fuldmagt, især som Søn ligeoverfor en Fader. Jeg vil blot pege på, at hans egentlige M a n d o m s g e r n i n g er næsten ukendt for alle her; thi den ligger mere end en Menneskealder tilbage, i B ø v l i n g nemlig, hvor han samlede alle dem, der vilde høre om Frelseren Jesus Kristus, fra flere Sogne rundt omkring, — hvor der nu er en V a l g m e n i g h e d.

Og hans Gerning h e r, den kendes vel mere eller mindre, er blevet forstået af dem, der trængte til en Frelser, og han har holdt sig til Frelseren Jesus Kristus, jævn og ligefrem uden Frygt for Verdens Dom, ja endog med den Tanke, som han engang sagde til mig, da jeg skulde til at begynde: „Skaffer din Forkyndelse dig ingen Modstandere, så duer den ikke.“ Så ingen har vel taget fejl af, at han har stået her som en Kristi Tjener. Derfor sørgede han også for, da han selv ikke kunde mere, at her kom k r i s t n e K a p e l l a n e r, og dem hører jeg jo selv til, og vi har alle haft en u i n d s k r æ n k e t F r i h e d til at arbejde efter vort Syn, hvor forskellige vi end har været, men j e g har i a l F a l d altid fundet Hjælp og Støtte hos ham, fordi han glædede sig ved, at Guds Børn samledes, og det vilde han gerne hjælpe frem; han sagde: „Man kan ikke andet end glæde sig ved at Guds Børn samles.“ Derfor kunde jeg aldrig foretage mig noget, uden at jeg forud havde talt med ham derom; syntes han ikke, at det skulde gøres, som jeg vilde, så sagde han dog altid: „Gør det nu, som du synes, du kan bedst gøre det.“

Og her må jeg måske så bemærke, h e r e r o g s å e n V a l g m e n i g h e d, og den var vel heller ikke kommet

uden ham, — én sår, og en anden høster. Men dersom nu nogen vilde mene, at han følte, han havde udrettet noget, som han kunde tage Æren af, så var hans Valgsprog egentlig Jesu Ord til sine Disciple: „Når I har gjort alt, hvad I er skyldige, så siger, I er unyttige Tjenere.“ Og dersom nu nogen vil tage ham til Indtægt og sige, han var én af de gamle ægte lutherske Kristne, ja, så gør det; thi han var én af dem, men så bekend som han Troen hver Dag, og så må I også som han glædes ved Guds Børns Samling, som han glædede sig ved os og levede mellem os; og vis Jer som han, at han ikke kunde blande Guds Børn og Verdens Børn sammen, men kunde kun leve mellem Gudsbørnene; dér havde han sine bedste Venner, men også kun da har I Ret dertil. Han blev jo derfor ogsaa Sognebåndsløser til os i Bering, da han flyttede til Århus, thi mellem os hørte han hjemme.

Og står således hans Liv klart for alle, så enhver godt véd, hvor han hørte hjemme, så står hans Minde ikke mindre klart for os Børn, så vi lige fra den tidligste Barndom har et bestemt Minde om ham, at han var en gudfrygtig Mand, der bøjede sig dybt under Guds Almagt; derfor sang han Salmer med os lige fra den første Tid, vi kan huske; derfor har vi hørt ham mange Gange råbe højt til Gud om Nåde, om han vilde bevare hans Tro, — og derfor stod hans Tro også fast urokket under alle de mange tunge Prøvelser, der kom over hans Hus, så når vi blev ængstelige, kunde han sige: „Hvad er der ivejen? Der sker ikke en Ulykke i en Stad, uden Gud gør den.“

Men derfor kunde han også ligge stille på sit Dødsleje, thi Troen svigtede ham ikke; han sagde den sidste Gang, jeg så ham:

„Kom som du vil, jeg véd det vist,
 du selv har sagt, at her og hist
 du kendes vil på Røsten:
 den Røst, hvorved trods Verdens Larm
 os Hjærtet brænde kan i Barm
 og smelte hen i Trøsten.“

Og derfor sagde han: „Ja, Tvivl har jeg ikke, men Tanke dog, at det er underligt, at det kan ske, at jeg kan blive frelst. Det er underligt, J ø r g e n, at jeg om nogle få Timer skal flyttes og leve mellem lutter Ånder, men jeg tør nok, når én af mine egne vil modtage mig, og det vil de nok.“

Og det sidste Ord, han gav mig, og som jeg nok tør give Eder alle fra ham, det var: „Al Strid er kun Misforståelse, E n i g h e d, derpå kommer det an.“

Ja, Venner. Derpå kommer det an for alle os Kristne, derpå kommer det an for alle. Så være hans Minde velsignet.

PRÆKEN HOLDT I SILKEBORG DEN 12.
 NOVEMBER 1896.

Jeg vil først bemærke, at Fadervor er en Bøn, som Vorherre har givet sine Disciple. Vorherre har derigennem undervist dem i, hvorledes de skal bede, og hvad de har at bede om hver Dag. Og han har deri givet dem Underretning om, hvad Gud vil give, hvad Gud lover enhver, der kan bede Fadervor, hvad vi kan stole på, at Gud vil sørge for, at vi får.

Fadervor består jo af 7 Bønner, der er afhængige af hinanden. Det er en Kæde af Bønner. Der er ingen Bøn, der hedder: „Giv os i Dag vort daglige Brød“. Der

er kun en Bøn, der hedder: „Giv os i Dag vort daglige Brød“, efter at vi har bedt: „Helliget vorde dit Navn, tilkomme dit Rige, ske din Vilje som i Himlen så og på Jorden“. Man kan ikke løsrive en enkelt af Bønnerne, men Gud har kun lovet at opfylde dem for den, der kan bede dem i Samling.

„Giv os i Dag vort daglige Brød“ er en Bøn om timelige Ting, og efter min Mening ikke om åndeligt Brød. Det har vi bedt om i Forvejen. Vi beder deri, mener jeg, om alt, hvad vi trænger til af timelige Ting, ikke blot om Brødet, men også om Klæderne, Hus og Hjem, Sko, Penge, Fæ, Gods, en god Ægtefælle, lydige Børn, gode Tjenestefolk, god Øvrighed, gode Herrer, sund Luft, god Søvn, gode Naboer, gode Venner og sådanne Ting.

Deraf følger, at den Bøn til Gud lyder forskelligt, alt eftersom vi trænger til disse forskellige Ting, forskelligt for Børn og gamle, forskelligt for ugifte og gifte, Fattiglemmer og Konger. Ingen kan komme og sige: „Det kan du ikke bede om deri“, thi det beror dels på Trangen, dels på Forholdet til Gud. Den ene kan bede om mere end den anden, ligesom i en Familie det ene Barn kan bede sin Fader om mere end det andet, fordi det er frimodigere end det andet.

Og jeg mener, Gud har dermed sagt, at vi kan bede om helt timelige Gaver med samme Ret som de åndelige, og at Gud kan give os Tilladelse til at bede om alt, hvad der vedrører vort Liv, at han vil hjælpe mig i alle mine små timelige Ting.

Og den kolde Betragtning, at Gud ikke sørger for hver enkelt, men at han har sat Verden i Gang under visse Love, og så ikke blander sig deri, deler jeg ikke; men at han deri netop har tilsagt hver enkelt, at han vil sørge for hans daglige Brød hver Dag. Det har han lovet os, vi kan

få, om vi kan bede derom i Jesu Navn, om vi lever i Jesu Navn, i Ordet, som Gud har givet os, da han døbte os. Derfor lærer vi efterhaanden at bede om mere og at kunne tage mere, alt eftersom vi lærer at leve i Jesu Navn.

Og der er ingen Hindring for Gud i at opfylde sit Løfte. De sociale Forhold kan vanskeliggøre det for os at få af Gud, hvad vi skal have, men kan ikke standse Gud. Jeg siger med David: „Jeg har aldrig set en retfærdig eller hans Afkom lide Mangel på Brød.“ Og jeg har heller aldrig set, at nogen, der lever med Gud i de helliges Samfund, har manglet Brød; så har han fået det ved Gaver. Det er i så Henseende Nyttens for de Kristne at være Kristne, så sørger Gud igennem Samfundet derfor. Deraf følger, ikke at det kristne Samfund er en Forsørgelsesanstalt, heller ikke, at vi ikke skal se at få den sociale Tilstand ordnet bedre, ja, vi skal se at få Samfundet det borgérlige, ordnet så, at hver får efter det Arbejde, har har udført, får fuldt Vederlag for sit Arbejde; men vi må huske, at det er kun et Løfte til dem, der siger „Fader vor“. Derfor, når nogle vil forlange, at Gud skal give dem Brød, uden at de lever med ham, er det en urimelig Fordring. Og jeg tænker, at kan man ikke takke for det, man har, så kan man vanskeligt forlange mere.

Vi må huske, Fader vor er en Gave til dem, hans Disciple, og deri er ikke en Fordring. Og derfor er Bønnen: „Giv os i Dag vort daglige Brød“ en Gave fra Gud, at vi kan bede med samme Forvisning om at få de timelige Ting som de åndelige.

SKRIFTETALE VED SILKEBORG PRÆSTEKONVENT
DEN 11. NOVEMBER 1897.

Jeg har altid haft det således, at jeg ikke har haft Lyst til at gå til Alters mellem fremmede eller mellem Kristne, jeg ikke kendte videre til, selv om jeg var i en Menighed, hvor jeg vidste, at Nadveren blev skattet, og om jeg selv havde det således, at jeg gerne vilde til Alters. Der har været noget, der har holdt mig derfra. H v o r i m o d jeg, når jeg har været til større kirkelige Møder, hvor langt Fler-tallet var ubekendte, men der har været en Del bekendte med, altid har haft Lyst dertil, ikke har kunnet blive derfra, men er gået med og altid har været glad derved. O g j e g h a r s p u r g t m i g s e l v, om det var en M a n g e l, en Fejl hos mig selv, eller hvoraf det kom, da jo dog Nadverbordet i begge Tilfælde var dækket med den samme Mad og den samme Drikke, med Vorherres Jesu Legeme og Blod, og Værten var den samme. Det var jo G u d s B o r d i begge Tilfælde, hvorved Gud åndelig vil berige os. O g s å e r j e g k o m m e n t i l d e t R e s u l t a t efter de mange Års Altergang, at det ligger i Nadverbordet selv; det er, fordi Nadverbordet er et Samfundsbord, hvor der ikke blot er Samfund mellem Vorherre og mig, den enkelte, men det er et Bord, hvor der er Samfund mellem dem, der går til Alters. Det er ikke, fordi vi er de ydende, thi det er Gud, der yder, giver, men det er, fordi man kræver så at sige H j æ l p til at modtage, hvad Vorherre yder. Man kan være så f o r u n d e r l i g e n e, når man er imellem Kristne, som man ikke kender videre til, som man ikke er vant til at have med at gøre, hvorimod når man er imellem Kristne, man lever med, så er man anderledes tilpas og hjælper hinanden til at modtage Guds Gaver, fordi man så ved, at man beder for hverandre; der er en G i v e n o g e n T i l - g i v e n mellem Nadvergæsterne, som forudsæt-

ter et Samliv. Man vil ved Nadverbordet voxe sig sammen. Det, som ligger i Vorherres Ord til „Eder“, det er et Bord, han dækker til sine Venner, at de kan komme derop og lade alt deres eget blive hjemme, for at i Fællesskab anråbe Gud om Velsignelse, til at voxe ikke blot i Kærlighed til Gud, men til hinanden indbyrdes, til at voxe sammen, så vi kan komme til at føle med hinanden, at vi er Lemmer på det Legeme, hvor han er Hovedet, så vi hjælper hinanden, ligesom Lemmerne på det samme Legeme altid hjælper hinanden. Så lærer vi at lukke Øjnene for alt det dårlige hos hverandre, og se på, at vi, der søger det samme Bord, vi vil dog hinandens Vel. Og da kommer vi mere og mere til, alt eftersom vi går sammen til den samme Herre med den samme Bøn om at mættes, næres, at Kærlighedslivet trives hos os. Vi får alle Mad, hver sit, går aldrig tomhændet bort, hjælper hinanden til at voxe i Kærlighed til hinanden indbyrdes, fordi Livet her står sin Prøve.

PRÆKEN I BERING LANGFREDAG 1917.

Det var en forfærdelig Behandling, de gav Vorherre, som var uskyldig, og som de ikke kunde overbevise om nogen Synd eller Uret. Men når den Onde kommer til at råde, så spørges der ikke om Ret eller Uret. Og det var jo ham, der rådede, hans Lyst er jo at gøre ondt. Og han har nok ment, at når han nu fik Vorherre korsfæstet og dræbt, så havde han vundet Slaget. Men det gik nu lige modsat; thi Vorherre tog ganske stille imod alt det, den Onde påførte ham. Han lod sig hudstryge og pine, så han segnede under Korsets Byrde, og han tog uden Mod-

stand mod selve Korsfæstelsen og Spotten, der regnede ned over ham, „ham, som kunde frelse andre, men sig selv kunde han ikke frelse.“ Og hvad meget mere var, Gud forlod ham, da han hang på Korset, så han følte Syndens smærtefuldeste Pine; Gud trak sig tilbage fra ham som Far, og han blev ganske overgivet til den Onde og måtte derfor ned i hans Rige. Men han bar det uden at forbitres, uden at tabe Kærligheden, så han jo endog bad for sine Fjender. Og derefter sørgede han først og fremmest og uden at tænke på sig selv, for sin Moder og for den angergivne Røver, og så tog han først Eddiken for at lindre den rasende Tørst, der skal følge Korsfæstelsen. Da han havde sejret, kunde han sige: „Det er fuldbragt“, nemlig den Gerning, Gud havde givet ham at gøre, at han havde tilintetgjort den Ondes Gerninger på Jorden, og han kunde derfor tilsidst anbefale sin Ånd i sin Faders Hænder.

Derfor, hvor gruelig end han pintes, kan vi kun se Langfredag som en Glædesdag; thi da skete det, at yi nu kan få Udløsning af vore Synder. Vi kan nemlig ikke undvære en Hjælp til at få Syndens Tilgivelse; den havde de også kunnet få i den gamle Pagts Dage, og den gav han den lamme Yngling, der blev båret hen til ham, idet han jo sagde til ham: „Søn, vær frimodig, dine Synder er dig forladte“, og således til mange flere. Vi skal ikke blot have Syndens Tilgivelse, men Hjælp til, at mine Synder kan blive taget bort fra mig, at jeg kan blive løst fra dem og deres Herredømme, og derved også blive friet fra Døden, som er deres Følge. Thi han led jo også Døden for os, lige som han også sagde, at de, der vilde tro på ham, tro på, at hans Død på Korset var for deres Skyld, at de skulde hver-

ken se eller smage Døden. Derfor kan jeg nu ikke alene bede Gud om Tilgivelse for mine Synder for Kristi Skyld, fordi han har lidt Straffen, der følger med Synden, men jeg kan også få Hjælp til at få mine Synder bort, thi der udsprang Vand og Blod af hans Side som Tegn på, at fra Korset kommer der Hjælp til os gennem hans Ord og ved Nadverbordet, hvor vi bliver delagtige i hans Legeme og Blod.

Men der kan jeg ikke blive stående, ved Korset. Jeg kan ikke sætte mig ned under Kristi Kors og vente, at nu sker alt for mig, hvad der behøves, thi jeg må have Lod i Livet. Et er jo nemlig at blive fri for Synden, et andet er det at leve som han, derfor kan jeg ikke skille Korsfæstelsen og Opstandelsen ad, jeg må have den levende opstandne Frelser med, at jeg kan leve med ham; det er som Apostlen Peter skriver, at vi er genfødte ved Jesu Kristi Opstandelse til et levende Håb. Hans Kors er Tegnet for mig, at jeg kan få Løsepenge for mine Synder, hans Blod er en Betaling for vore Synder, derfor er Korset Tegnet, som de Kristne korses med i Dåben, og som er det Tegn, hvormed vi korsers os, ligesom vi synger: „Slå Kors for din Pande, slå Kors for dit Bryst, så kan ingen Djævel dig gæste“. Thi det Korsets Tegn flygter den Onde for, men hans Opstandelse har bragt mig Livet sammen med Gud. Han er jo tilstede i det levende Guds Ord for at give mig Kræfter til at afstå Synden i Fristelsen og til ved Nadverbordet at æde og drikke, til at leve et andet Liv med Guds Ord, at jeg kan oprejses daglig til et nyt Liv sammen med ham, for at mit Liv kan blive så, at vi kan undgå Guds Vrede, som er over dem, der ikke vil tro på

ham og bruge ham til at oprejses ved. Derfor frelses jeg ikke ved hans Kors alene, men ved hans Kors og Opstandelse til at leve et evigt Liv, fri for Synd og sammen med Gud, thi ét er det at leve fri for Synden, men det er jo så blot, at det onde tages fra mig, men et andet er det, at jeg må have et nyt Liv ind i mig, dette at komme til at leve med Gud og kende Gud, være som Kristus, der ikke blot ikke havde Synd, men bøjede sig ganske under Guds Vilje. Jeg må jo være ét med Kristus, ligesom han er ét med Gud, først så kan vi få Del i den Herlighed, han har hos Gud. Det er det, vi når ved at leve med den opstandne Herre Jesus, der er levende tilstede i Mennesket; og som jeg lever med ham i Gudsordet, hvori han er i sin Ånd, således gør Helligånden ved os, at vi smelter sammen med ham, lader os styre af hans Ånd og vil, hvad hans Ånd vil, og Helligånden hjælper os til, hvad der er til Guds Velbehag.

**KJELLERUP VALGMENIGHEDS INDVIELSESFEST
21. OKTOBER 1917.**

Jeg vil ønske Dem Guds Velsignelse til, at De har dannet en Valgmenighed, og sige ligesom en god Sognepræst, der boede i Nærheden af to Valgmenigheder, da han talte ved Bordet hos den ene Valgmenighedspræst: „Gud vil nu have Valgmenigheder“. Jeg ser derfor således på det, at det er Guds Værk ved hans Ånd. Han vil have en Menighed om Dåb og Nadver, hvor hans Ord lyder, og hvor han derfor selv er til Stede, en Menighed, der vil have Samfund med hverandre om Gud, vil

dyrke Gud i Fællesskab, vil bekende Pagten sammen og nyde denne nye Pagts Bæger sammen, vil bede og synge sammen, have større Sandhed i Gudsdyrkelsen sammen, for at vi igennem dette Samfund, som vi bekender som en Del af den hellige almindelige Kirke og de helliges Samfund, kan få af Helligånden Syndsforladelse, Køds-Opstandelse og evigt Liv, thi det er jo ved sin Ånd, at Gud nu udfører vor Saliggørelse, ligesom han før udførte den ved Jesus Kristus på Jorden.

Og Helligånden viser os ikke blot, som Kristus gjorde det, hvem Gud er, men lærer vort Menneskehjærte at kunne sige Abba Far til Gud, få det således med Gud, at vi omgås ham som Far, har samme Tillid til ham, som et Barn har til sin Far, så vi frit kan gå til ham med alt, både småt og stort, både timeligt og åndeligt. Og det har Gud gjort ved, at han har ladet sin Ånd komme ned til os, ind i os, ved hans Ord i Dåben. Det er Måden, hvorpå Gud nu fremtræder på Jorden, i sin Ånd nemlig, og som sådan bliver han vor Vejleder gennem Samfundet til Saliggørelse, vor Talsmand, der lærer os at tale ret om Gud og Livet sammen med ham. Det er derfor kun ved Livet sammen med ham i hans Ord, at vi lærer at kende Gud som Far og Jesus som Vorherre, så vi tjener og lyder ham ved at bruge hans Midler til vor Frelse. Det er kun ved at leve med ham, omgås med ham daglig i Gudsordet, at vi lærer ham at kende, ikke blot råbe til ham i Himlen, nej have ham her-nede hos os på Jorden, ved Siden af os, ved Dag som ved Nat, når vi bekender ham i Gudsordet. Det er som Paulus udtrykker det: „Du skal ikke fare op til Himlen for at hente Kristus ned, eller ned i Underverdenen for at hente

Kristus op, han er dig nær, lige saa nær som Ordet er dig i din Mund og dit Hjærte, det Troens Ord, vi præker, thi når du bekender Herren Jesus med din Mund og tror med Hjærtet, at Gud oprejste ham fra de Døde, vil du blive frelst, thi med Hjærtet tror man til Retfærdighed, og med Munden bekender man til Salighed. Det er dette Liv sammen med Gud i hans Ånd i Guds Ordet, der gør os hans Menighed til en Bolig, et Tempel for Gud, og gør vort Liv evigt, thi hvor Gud er, der er ikke Død og Mørke, men kun Liv og Lys, thi Helligånden er jo vor Gud ligesåvel som Gud og Kristus. Vor Guds Navn er jo: Gud, Jesus og Helligånden. Der er den Forskel på Kristne og andre Mennesker i Verden, at Kristne lever med Guds Ånd i Guds Ord, men de andre kender ikke Guds Ånd. De vil måske nok have med Gud og med Kristus at gøre, men Helligånden har de ikke med at gøre, fordi de ikke kender ham, har ikke med Gudsordet at gøre, som er hans Legeme, hans Bolig på Jord. Det er som Luther udtrykker det: „Kristne har Guds Ord, Ikke-Kristne har ikke Guds Ord. Og derfor kan de ikke blive helligede; det kan kun den, der selv er hellig, Gud, ved sin Helligånd, udføre. Sådan skal vi jo blive, om vi skal kunne passe i Himmelen. Det var jo også det, Kristus bad sin Far om ved Kedrons Bæk, inden han gik ind i Gethsemane: „Hellige du dem i din Sandhed, dit Ord er Sandhed.“ Derfor er det jo, at Kristus har lært os hver Dag at bede først af alt: Helliget vordet dit Navn, at Guds Navn — Gud, Jesus og Helligånden — som han har nævnt for os i Trosordet, at det må blive helliget for os, for alle Folkeslag, for alle Mennesker. Og helliget vil jo sige, at vi ganske overgiver os til vor Gud, ligesom vi jo ellers siger, at når én helliger sit Liv, sine Kræfter til ét eller andet, så over-

giver han sig dertil. Derfor er hans Navn Grundvolden, hvorpå enhver Menighed må bygges. I hans Navn må alt ske, som skal være os til Frelse. Som Kristus siger til Peter: „På denne Klippe — Bekendelsen af Kristus som den levende Guds Søn — vil jeg bygge min Menighed, og Helvedes Porte skal ikke få Overhånd over den.“ Hvorfor? Fordi Gud Helligånd er i Ordet, og ham kan den Onde ikke magte. Gud må jo nemlig selv gøre det hele ved vor Frelse. Derfor er han selv til Stede, når to eller tre bekender hans Navn, jeg kunde gerne sige lovsynger hans Navn i Hjemmene, og når vi bekender hans Navn i Menighedens Forsamling, for at tjene os, saliggøre os, hellige os, ikke for at vi skal tjene ham. Derfor er han til Stede, når vi fører et Barn til ham i Dåben. Vi — alle som bekende — er Faddere for i hans Navn at bede Gud tage sig af Barnet. Og derfor skal alle de, som er med til Døb, være sådanne, der lever på Guds Navnet. Derfor er vi, når Nadveren nydes i hans Navn, som det jo og siges ved Skriftemålet, sikre på Hjælp mod vore Synder. Det er til dette Liv i Guds-Navnet, Helligånden kalder os. Vi er slet ikke bedre end andre Mennesker, vi har jo som de Synden i os, men Gud Helligånd er i os, og derfor tør vi sige, at vi tror på de Helliges Samfund og regner os selv som én af dem. Derfor kendes Guds Menighed bedst på, om den slutter sig om Døb og Nadver, om Guds Ordet, fordi Gud selv er til Stede dér. Det er Hovedsagen i Gudstjenesten og ikke først og fremmest Forkyndelsen. Og Tegnet for os, om vi er Vorherres Disciple, hører med til Menigheden, er derfor dette, at vi elsker Brødrene, holder af det Samfund, der er helliget ved Gud Helligånd i Guds-Navnet. Derom skal Menigheden samles, derfra skal Forkyndelsen gå ud,

for at vor Helliggørelse kan fortsættes, thi vort Ord er kun jordisk, men han, der kom fra Himmelen, taler Guds Ord.

Så lad du, barmhjertige Gud, din Ånd være over Menigheden her, Forkynderen som Tilhørerne, din Ånd, som aldrig svigter, når vi beder til ham, så vi må få en guddommelig Natur, tale dit Ord og gøre din Gerning, og lad din Kærlighed strømme ind i vore Hjærter ved din Helligånd, så vi ligesom den første Menighed alle er lige, har én Ånd, ét Hjerte og sørger for dem, der trænger til timelig Hjælp, så Verden må prise Gud ved at se på denne Menigheds gode Gerninger. Ja, lovet være du, Gud, fordi du har besøgt os og gjort din Helligånds Gerning hos os.

DEN PRÆKEN, FAR SKREV DEN SIDSTE DAG, HAN LEVEDE, FREDAG DEN 11. APRIL, OG SOM HAN VILDE HAVE HOLDT PALMESØNDAG DEN 13. APRIL 1919.

Da Vorherre Jesus Kristus sagde til Apostlene, at de skulde gå ud og døbe alle Folkeslag i Faderens, Sønnens og Helligåndens Navn, da havde han ikke dermed sagt dem, hvad Faderens, Sønnens og Helligåndens Navn var. Der må jo være et Ord, som siger dem, hvad Faderens, Sønnens og Åndens Navn er, og som er Trosordet; og angående Sønnen, som vi har med at gøre, som jo siger os, at Sønnens Navn er Jesus Kristus, og som nærmere giver os Besked på, hvem han er, at det er ham, der er Gud Faders Søn, som er undfanget af Helligånden og er født af Jomfru Marie, og som er pint, korsfæstet, opstanden, himmelfaren og sidder ved Gudfaders højre Hånd og kommer igen at dømme levende og døde. Der har vi fået at vide Indholdet af hans Navn, hvem han er, som ikke kan skilles fra Jesus Kristus,

lige så lidt som min Gerning, at jeg er Valgmenighedspræst i Bering, kan skilles fra mit Navn, Jø r g e n T e i l m a n n. Og da det er Gud, der deri slutter Pagt med os, så falder det vel ganske af sig selv, at det må være Gud, der har sagt Ordet, hvorved han slutter Pagt med os, og at den kan et Menneske ikke have lavet, thi vi Mennesker kan da ikke have bestemt Ordene, hvorved Gud vil føre os ind i Guds Rige, det kan kun Gud. Og når Gud taler, så s i g e r G u d n e t o p d e O r d, h a n v i l s i g e, og hvorved han vil give os Livet, ligesom han bl. a. sagde: „Lys“, og så blev der Lys. Og dem må vi derfor modtage, som de er, om vi vil have Livet af Gud. Og det er derfor også dem, som Apostlene har modtaget fra Gud gennem Jesus Kristus, og som de derfor også har døbt med, som Peter gjorde hin Pinsedag, hvorfor han siger til Johannes, at de skulde døbes med Kristi Navn, det Navn, Kristus havde givet dem fra Gud. Og selvfølgelig døbt på den treenige Guds Navn og ikke blot på Kristi Navn, hvorved de jo måtte have været troløse mod Kristi Befaling. Og hvorfor vi også døber på det samme Navn, og som den kristne Menighed gør i al Verden, for at vi kan være sikre på, at vi derved bliver ført ind i Guds Rige. Og derfor prøver vi slet ikke på at forandre noget ved dem, thi så vilde vi jo med det samme tabe Sikkerheden for, at Gud havde sluttet Pagt med os, at Guds Rige var kommet til os. Derpå bygger vi hver især, at Gud har ført os ind i Guds Rige, at vi er hans Børn. Og vi ved ikke noget andet Sted, at Gud har sagt det til os. Det er vor Sikkerhed for, at Gud har taget sig af os.

Det er, hvad vi holder os til af Navnet, at vi tror på Jesus Kristus, Guds Søn, undfanget ved Helligånden, født af Jomfru Maria. Og når jeg nu har oplæst d e n n e B e r e t n i n g a f L u c a s, som han har taget af en Beretning, som er skrevet af nogle, der har hørt det af Øjenvidner, som var

Venner af Maria, så får vi der nogen Oplysning om, hvad Gud har sagt til hende, og hvordan det skulde gå til, at hun kunde blive Guds Søns Mor, da hun ingen Mand havde, hvilket vi jo slet ikke forstår, hvorfor da også Gabriel sagde: „Intet er umuligt for Gud.“ Når dette er blevet et kirkeligt Stridsspørgsmål: „Undfanget ved Helligånden og født af Jomfru Maria“, så ligger det i, at der er bygget på denne Fortælling og ikke på Pagtordet, men på Menneskeord, som man mener ikke skal forstås således, og måske aldrig har været sagt således, men at der kan være talt om en ung Kvinde, Kone, ligesåvel som om en Pige, da det hebræiske Ord, der bruges hos Mathæus, hvor Profeten Esaias citeres, ligesåvel betyder en ung Kvinde, Kone, som en Jomfru. Men mest bunder Striden deri, at det er uforståeligt for Menneskeforstand. Jomfrufødselen er derfor gjort til et Dogme, så man kan beholde det eller forkaste det. For dem blev Ordene kun en Skik: Trosordet, Menneskeord, som kan forklares, efterhånden som de mener, at vi er blevet kloge på Guds Ord. Men holder man fast ved Dåben og Troen, som den kristne Menighed har gjort og gør endnu, og mener at have Beviser for, at der er døbt med Trosordet ligefra (?), Apostlen Johannes Discipel, som netop nævner Nedfarten til de Dødes Rige, som også har været angrebet som et Tros-Led, så siger vi med Luther i hans store Katekismus: „de 10 Bud, Troens Artikler og Fadervor har intet Menneske udfundet i sit eget Hoved, men er åbenbaret og givne af Gud selv.“ Og da Grundtvig har vist os, at Menigheden har brugt Troen ved Dåben, så kan Trosbekendelsen ikke være Menneskeord, men Guds Ord, og så forstår vi, hvad Jesu Navn er, og hvad vi har i dette Navn, og at det er det, der gør Troen til Pagt med Gud.



Inde i Manuskriptet, som fandtes ved Fars Seng, da han døde, lå en lille Seddel med Salmenumrene. Før Prækenen skulde Salmen Nr. 108: Nu kom der Bud fra Englekor, have været sunget; efter Prækenen Nr. 146: Jesus er Navnet mageløst.

JØRGEN TEILMANN SOM POLITIKER

Far deltog med stor Interesse i det politiske Liv på Århusegnen. Han var kendt for sit store Frisind.

Ved et Møde på Testrup Højskole om Forsvarssagen, hvor daværende Kaptajn R a m b u s c h varmt havde anbefalet at befæste København, talte Far kraftigt imod dette. Til sidst stod N ø r r e g a a r d op for at afslutte Mødet med nogle Bemærkninger. Jeg ser ham endnu for mig, da han med knyttet Hånd slog i Talerstolen og råbte ud over Forsamlingen: „København s k a l befæstes“. Det gik varmt til i de Dage.

Skønt Far i k k e var Socialdemokrat, støttede han dog dette Parti ved at være ordførende Stiller både for Dr. P i n g e l, H a r a l d J e n s e n og S a m u e l s e n, fordi han mente på den Måde bedst at modarbejde Ministeriet E s t r u p og dets Politik, hvis mest uforsonlige Modstander han var.

Det vakte stor Opsigt, da han ved Valget i Århus i 1884 anbefalede Dr. P i n g e l, der var Fritænker og var opstillet mod Indenrigsminister I n g e r s l e v. Efter Valget regnede det med Angreb på Far i alle Højrebladene, der var endogså dem, der var frække nok til at påstå, at han havde stillet Dr. P i n g e l, f o r d i han var Fritænker.

Desværre findes Manuskriptet til Fars Valgtale i 1884 ikke, men nedenfor er hans Svar på Angrebene og et Par Valgtaler fra de senere Folketingsvalg aftrykt.

Ved Fars Død skrev Redaktør N. J o h. L a u r s e n i „Århus Amtstidende“ bl. a.: „Det vil være kendt for den ældre Slægt, at Præsten i Bering med Iver og Kraft og med Held deltog i de store Valghandlinger i Ridehuset ved Frederiksport, han var saaledes med, da Dr. Pingel blev valgt første Gang i 1884, og han følte sig som en Fisk i Vandet i en saadan Kamp og kunde med sin varme, sin kraftige Stemme, der kunde høres af alle, faa Bifaldet til at bruse om sig og ydede derved ogsaa et Bidrag til at faa den Valgstemning frem, der bragte Sejren hjem.“

I „Demokraten“ kunde man læse følgende: „J ø r g e n T e i l m a n n var i det hele taget ikke bange for at bekende Kulør. Han holdt sig personlig fri for alle offentlige Hverv, men alligevel fulgte han det offentlige Livs Rørelser med stor Interesse. De aarhusianske Arbejdere kom Teilmann i Berøring med som ordførende Stiller for de socialdemokratiske Folketingskandidater i Aarhus søndre Kreds.

Til Trods for, at hans Valgmenighed i overvejende Grad bestod af Venstrebønder, viste Pastor T e i l m a n n sit uforfalskede Frisind ved Valgdag efter Valgdag at anbefale Vælgerne at stemme socialdemokratisk.“

Og et andet Sted: „T e i l m a n n tog med Liv og Lyst Del i de store politiske Kampe, som førtes efter Estrups Forfatningsbrud. Da P i n g e l var opstillet mod I n g e r s l e v, vilde T e i l m a n n paa et stort Møde i Ridehuset tale for P i n g e l. Han blev strax modtaget med demonstrativ Larm af de tilstedeværende Højrevælgere. De vilde skræmme ham, men T e i l m a n n var ikke saa let at gøre bange.

Han blev rolig staaende paa Talerstolen, idet han vendte sig om mod I n g e r s l e v s Stillere og lod dem vide, at han blev staaende, indtil Spektaklerne holdt op, thi „jeg vil tale“, føjede han til. Og det lykkedes ham ogsaa tilsidst at faa sagt, hvad han vilde.“

Endogsaa „Århus Stiftstidende“, hans bitre Modstander fra Valgkampene, har kun godt at sige om ham, den skriver bl. a.: „Pastor T e i l m a n n var fra sin Ungdom lige til sin høje Alderdom en frisindet Mand i dette Ords bedste Betydning.“ Senere føjer den til: „Hans Venner forstod ikke hans politiske Stilling, fordi han i Virkeligheden ikke havde aandeligt Fællesskab med Socialdemokratiet.“

SVAR PÅ PASTOR ELMQUISTS ANGREB.

Det være mig tilladt, efter at nu flere har tumlet med mig som den, der har stillet Dr. Pingel, netop fordi han er Fritænker, først at sige, hvad jeg har sagt. Jeg har stillet Dr. Pingel: 1) fordi han er en Mand med en Overbevisning, da han ikke vilde sælge den for et Embede, 2) fordi han er en Modstander af Ministeriet Estrup, 3) fordi han er en Fritænker, der ikke er Kristendommens Fjende, men, som han har sagt, Ven af Kristendommen, da han anser Kristendommen for den Magt, der bedst i Århundreder kan oplyse hans Folk, ja! at han „elsker“ Kristendommen. Disse ere Dr. Pingels Ord, offentlig udtalt på et Vælgermøde efter min Interpellation. Det, der altså er sket, er, at man har bortskåret Eftersætningen, Begrundelsen, og kun taget Forsætningen og så fået ud, at en Præst vilde stille netop en Fritænker. Men Dr. Pingel føjede end yderligere til på Vælgermødet efter at have sagt: ja, jeg elsker Kristendommen! følgende: „naturligvis den levende, alvorlige og ikke den hykkelske; thi der er jo meget, som udgiver sig for at være Kristendom, som ikke er det.“ Men det bryder nu Pastor Elmquist sig slet ikke om, da det for ham er ligeegyldigt, hvilke Grundsætninger Dr. Pingel har, thi efter hans Mening skal han som Fritænker være Kristendommens Fjende. Men det er dog vistnok det ene sande at lære og ikke at

lave Historie, at lære en Mand at kjende og ikke lave ham. Og det er jo kun til at le af, at Pastor Elmquist med sit Konsekvensmageri sidder og laver en Mand, som Gud ikke har skabt, og som ikke findes på Jorden, som jeg derfor ikke har stillet og ikke vilde have stillet. Den Pingel derimod, som jeg har stillet, som virkelig er skabt — også til Frelse — han er en Frihedsmand af Sandhed og Overbevisning og, som jeg er vis på, en bedre Forsvarer af Kristendommens Sag i et dansk politisk Reformarbejde end hans Modstander på Valgdagen. Jeg har derfor heller ikke fortrudt, at jeg stillede ham, så det ikke skete i blind Fanatisme, men med roligt Overlæg, og ræddes ikke for den Forargelse, jeg skal have forvoldt, thi den øjner jeg slet ikke. Sagen er denne. Forargelsen, som Vorherre advarer imod, vil nok sige, at man ved sit Exempel forfører Folk til Vantro. Og jeg tænker ikke, at Pastor Elmquist eller Nogen er rokket i deres Tro på Vorherre Kristus for min Optrædens Skyld. Men lad os tage det lige så alvorligt, som Vorherre tager det med Forargelse, at den, der forarger en af de Små, det var ham bedre, at der var hængt en Møllesten om hans Hals, og han var kastet i Havet. Nu er det heldigvis kun Pastor Elmquist, Hr. S. Højer i sin velmente, men blinde politiske Iver for Herrens Sag, og den spinkle Præst på Heden i Jyllandsposten, der t a l e r om Forargelsen, Møllestenen lader de klogeligt ligge, dels fordi de for Alvor ikke tør binde den om min Hals, og dels fordi de ikke har Kræfter til at gjøre det, thi det er nok kun den Herres Sag, for hvis Dom jeg ene står. Og derfor vil jeg gjerne vide, hvilken ubodelig Skade, det har gjort Landet over, at jeg stillede Dr. Pingel? — Ja! den i de Herres Øjne, at han vandt Sejr, og den, at en Mængde Penne ere i Bevægelse for at overfalde mig, mest for hvad jeg ikke har sagt — men jeg føler mig ikke truffet. Nej! lad os sætte Ærgrelse i Stedet for,

så kommer vi Sandheden nærmere. Det kan da umuligt ærgre kristne Folk, at Fritænkeren Pingel er en Ven af den alvorlige Kristendom, ja elsker den, og vil hjælpe til at skaffe ad lovlig Vej al den Frihed, som de kristne Samvittigheder kræver. Jeg tænker de Kristne skulde glæde sig derved. Og så kun til Slutning. Jeg har aldrig truffet en Mand på min Vej i Livet, der ikke var Kristen, og dem er der jo mange af her i Landet, som således nødte mig til ved sin hele sande Optræden og Ord at tænke på Herrens Ord: enhver, der er af Sandheden, hører min Røst. Og sådanne sande Mennesker vil jeg til enhver Tid række Hånden ud til et dansk Arbejde, og jeg vil råde de Kristne til ikke at vrage dem; thi så kunde det let gå dem så, at de tabte deres Indflydelse hos Folket, og deres Ord fik ingen Magt. Nu véd jeg ikke, om jeg tør håbe, at de Blade, der har optaget fejlagtige Referater om min Stilling, vil optage dette. I al Fald af de ridderlige forventer jeg det.

Bering, den 13. Juni 1884.

I. Teilmann.

TALE VED FOLKETINGSVALGET I ÅRHUS 1890.

Det er nu tredie Gang, jeg er med til at stille Dr. P i n g e l, og det gør jeg med stor Glæde, thi der er få Folketingsmænd (om der er nogen), jeg hellere vil stemme på end ham. Det er ikke, fordi han har den mest diplomatiske Hjerne, men fordi han har et varmt Hjærte (måske det varmeste af dem alle) for den Sag, der nu ikke blot her til Lands, men så at sige i hele Europa, er ved at rykke frem som det politiske Hovedspørgsmål: **A r b e j d e r n e s s o c i a l e R e t — A r b e j d e r n e s R e t t i l a t l e v e a f d e r e s A r b e j d e**, så man lønner og respekterer det legemlige Arbejde lige så vel som det åndelige. Det,

som kom til Orde hos Napoleon den Store, da han engang i én af Parises Gader i Selskab med en fornem Dame mødte en belastet Arbejdsmand og gik til Side for ham. Da Damen spurgte ham, hvorfor han gjorde det, svarede han: Respekt for Byrden. Det er det, vi skal have ved også i vor Lovgivning at have Respekt for Byrden. Det er den Sag, der begynder at gøre sig gældende i vor Lovgivning ved forskellige Love, men som næppe løses, uden at der er Hjærte for Arbejderne — ikke at man tilkaster dem nogle Billinger af Nåde, men skaffer ved Lettelser alle dem, der vil arbejde, Ret til at leve. Det har Dr. Pingel Hjærte for, og det må alle Kristne have Hjærte for, derfor kan vi gå sammen i denne humane Sag trods vort forskellige åndelige Syn. Og denne Sag kan ikke komme frem, så længe vi smider Pengene ud til unødvendige Gendarmer og til en Fæstning, som måske er skadelig, og som i alt Fald vi Jyder ingen Nytte har af. Og derfor er jeg for min Del ikke i Tvivl om, hvem jeg skal stemme på, enten Dr. Pingel eller Hr. Overretssagfører Reisz, der støtter Provisorierne, som hæmmer al Udvikling. Og jeg forstår slet ikke, hvordan en Arbejdsmand eller en Småborger, der ønsker lige Ret for alle og Ret til at leve, kan være i Tvil om, hvem han skal stemme på. Derfor vil jeg anbefale enhver, som ønsker Udvikling og lykkelige Kår, at han vil stemme på Dr. Pingel.

TALE VED FOLKETINGSVALGET I ARHUS
DEN 9. APRIL 1895.

Når jeg er med til at stille Hr. Redaktør Harald Jensen, så er det, fordi jeg vil bidrage mit til, at den Del

af Venstre; som han vil slutte sig til, om muligt kan komme i Flertal i Folketinget, for at de under Forhandlingerne kan danne en Modvægt mod det forenede Højre og Venstre. Der er den Fare ved Foreningen, at Højre skal virke for meget på Reformerne, fordi de har Landstinget og Regeringen i Ryggen, så de skal slæbe en Del af Venstre med sig, som de jo har gjort, så Højre kan erklære, at de har fået mere, end de har ventet. Og så for at bidrage til, at Forhandlingen kan komme til at foregå i Tinget og ikke som nu udenfor Tinget, i blot Aftale mellem Højre og Forligsmændene, så Forhandlingen i Tinget intet har at sige.

Dernæst kunde det aldrig falde mig ind at stemme på en Mand, som sluttede sig til et Parti, der har skaffet os en Lov som Valgkredsloven, der ikke er efter Grundloven, thi Hovedsagen er, at man bøjer sig for Loven, som man har, selv om Loven er mangelfuld, indtil man kan få den forandret lovligt, thi ellers kommer man ind på retsløse Tilstande, hvor de, der har Magten, gør, hvad de synes om; og det er i mine Øjne den farligste Frugt af Provisorierne, at Retsbevidstheden svækkes, at man sætter Magt for Ret. Derfor følger jeg gamle Høgsbro i det Stykke, den pålideligste Venstremand, vi har, og derfor kunde jeg aldrig slutte mig til Forligsmændene.

Når der dernæst advares imod Harald Jensen, fordi han er Socialist, så er det ganske det samme, som vi før har set, Højre har gjort mod Dr. Pingel, fordi han var Fritænkter, thi det siger jo slet intet; thi den socialistiske Stat ligger vel hundrede År fremme i Tiden, og den kommer aldrig i Stand, som den er tænkt. Det er kun et rent Skræmmebillede, når det bruges. Socialisterne kan kun bidrage til, at der arbejdes på en Del Reformer til at forbedre de fortryktes og Arbejdernes Kår, og det må

vi være enige om, at det trænges der til. Og så har Arbejderne og Socialisternes Ret til at få nogle Repræsentanter ind, fordi „Den véd bedst, hvor Skoen trykker, som har den på.“ Og den klogeste Måde at modarbejde Skævhederne ved Socialismen på, er at stille sig imellem dem og få dem ind i Forhandlingerne. Derfor vilde det være det dummeste af alt ingen Socialister at få ind i Tinget; og der er ingen Kreds, næst København, de er mere berettiget til at få en Repræsentant i, end Århus. Derfor er i mine Øjne Redaktør Harald Jensen på den rette Plads her. Så vil jeg bede Dem betænke, at vi har i mange År fået deres Stemmer til vor Kandidat, mon det da ikke er Ret, at de engang får vore Stemmer til deres, da de vel er os lige i Tal? Så kommer dertil, at Hr. Hjortshøj er imod lige Valgret til Kommunerne, og vi Venstremænd har jo altid kæmpet for Ligestilling af alle Mennesker; skal vi da nu til at stemme på en Mand, der er imod, hvad gamle Bjørnbak og vi andre har kæmpet for? Og det gør vi, om vi stemmer på Hr. Hjortshøj. Ja, jeg fatter ikke, hvor Venstremændene er henne, at de kan lade sig dåre af en Venstremand, der slutter sig sammen med Højre. Så vil jeg lægge Dem på Sinde, at stemmer De på Hr. Hjortshøj, kan De komme til at bidrage til, at Kredsen kan gå over i Højres Hænder, fordi De splitter Venstres Stemmer, vi må da skamme os; vi har før kunnet holde Kredsen, da den var én Kreds, skal vi da ikke kunne tage den nu, den er blevet delt?

Jeg siger derfor: Kast ikke Deres Stemme på Hr. Hjortshøj, men stem på Harald Jensen.

TALE VED FOLKETINGSVALGET DEN 5. APRIL 1898
SOM STILLER FOR REDAKTØR HARALD JENSEN.

Det Spørgsmål, som Kampen står om, er i Virkeligheden Spørgsmålet om Magt eller Ret. Det er dem, der har den militære Magt, Pengemagten, Hartkornet, de, der er født på Solsiden af Livet, der ikke vil dele de Fordele eller afstå nogen af dem til dem, der ingen af de Dele har. De vil ikke have, at Mennesket skal have Plads i Verden efter dets Værd uafhængig af Penge, Fødsel og Hartkorn. Derfor er mange af dem imod almindelig Valgret til Kommune som Stat, thi det vil jo sige dette, at vi gøres lige, enten vi er fattige eller rige, enten vi er høje eller lave. Derfor har Venstremænd altid ført Kampen mod Provisorierne og Militærherredømmet, fordi det er Magten, som gør sig gældende. Og det har i Fortiden været denne Egns Gårdmænds Fortjeneste, at de har kæmpet sammen med Arbejdere og Husmænd og har kæmpet for lige Ret for alle, hvad de end var. Derfor har vi kæmpet samlet alle vi, der vilde lige Ret for alle, og derfor har vi vundet Sejr over Højre, som støtter Provisorierne og Militærmagten.

Vi har så ikke regnet de mange Forskeligheder, der ellers har været os imellem; men vi har sagt, dette er Hovedsagen, det er Principspørgsmålet, som vi først skal have løst. Derfor har vi ikke kunnet gå sammen med Højre, og derfor kan vi ikke, om vi har den samme Tankegang som forhen, gå sammen med dem i Dag; thi Direktør Elmquist er jo Højres Kandidat, han har stillet sig 1892 i Vejle mod Venstremanden Falkenstjerne og fik Højres Stemmer, men faldt; og han har ved sidste Valg i Ålborg stemt på Højremanden Bramsen. Han er altså Højres Mand. Det kan han ikke fralægge sig, uden han vil erklære, at han vil

slutte sig til Reformpartiet. Og er han Moderationsmand, så støtter Moderationen den Mand, som står sammen med Højre.

Vil De støtte Provisoriet, så skal De stemme på ham. Han har ikke erklæret sig imod Ministeriet; så vælger De den Mand, støtter De det Parti, der var imod Kommunens Kaldelsesret, imod Loven om Jord til Husmænd, fordi de fordrede 800 Kr., og det gjorde, at Loven ingen Nytte er til, for det kan de ikke samle. Elmquist vil en Forøgelse af Militærudgifterne og er imod tvungen Ulykkesforsikring for Arbejderne. Giver De derimod Harald Jensen Deres Stemme, så støtter De Reformpartiet, der kæmper for almindelig Valgret, Nedsættelse af Militærudgifterne (i 1895 18 Mill. — i 1896 18 Mill. og i 1897 17 Mill.), og så støtter De det Parti, De altid før har støttet.

Ja, De vil sige: „Han er Socialist.“ Er det så grueligt? Socialisterne vil jo kun Reforme til de fortryktes Fordel, er det så urimeligt, at de vil behandles som andre Mennesker og have samme Rettigheder? Jeg vil tage en af deres Hovedsætninger: „At en Arbejder får fuldt Vederlag for sit Arbejde.“ Jeg vil se den Mand, der vover at sige, at den ene har Lov til at leve af den andens Sved. Nej, fuldt Vederlag for sit Arbejde, enten man har barkede Hænder eller fine Hænder, bare man arbejder; men intet Vederlag, om man er en Dagdriver i Pjalter eller i Fløjl og Silke. Er det ikke Retfærdighed, ja, så er det heller ikke sandt, at den, der ikke arbejder, fortjener ikke Føde. Det bør alle rettænkende Mennesker kæmpe for. Derfor anbefaler jeg Dem at stemme på Harald Jensen trods det, vi ellers kan være uenige med ham i, fordi han vil støtte det Parti, der vil hjælpe til bedre Fordeling af Rettig-

hederne og Byrderne. Og jeg har lidt ondt ved at tro, at Gårdmændene her i Egnen må standse ved, at de selv har fået Rettighederne, at de så ikke vil hjælpe deres arbejdende Næste til det samme, som de har; ondt ved at tro, at de vil gå sammen med Højre. Hvor er så deres Venstresind? Det skal de ikke sætte over Styr i Dag; men det gør De, hvis De stemmer på Direktør Elmquist. Derfor bør alle, der vil være Venstremænd, stemme på Harald Jensen.

GRUNDLOVSTALE 5. JUNI 1898 I FREDERIKSHØJ.

En af mine tidligste Barndomserindringer er, at en Decemбераften 1839 modtog min Far et stort Brev med en bred sort Rand om. Det var Budskabet om Frederik den VI's Død. Da brast min Far og Mor i Gråd. Det var Enden på det landsfaderlige Regimente. Det var Slutningen af Enevoldsmagtens Tid, thi i Kristian den VIII's Regeringstid undfangedes så at sige den ny Tid med sine Krav i Stænderne om Lod i Bevillighedsmyndigheden og beslutende Lod i Lovgivningsmagten — Frihed, Lighed og Broderskab — Ansvar for den enkelte — en Kamp mellem Frihed og Troskab mod Loven, Lydighed mod Loven.

Det går, som det gamle Ord siger: At onde Sæder skaber gode Love, og for et vågnende Folk passede Enevoldsmagtens Tid ikke, så kræver den enkelte Ansvar med i Folkets Liv, kræver Rettighed og Pligter. Derfor fødte Tiden, især det bevægede År 48, også vor Grundlov, Grundloven af 5. Juni, thi det er jo dens Fødsel, vi mindes i Dag, dens 50-årige Samliv med Folket, dens Guldbryllupsfest vi højtideligholder i Dag. Og det er mærkeligt, at Folket ikke hylder Grundloven af

1866 (dens Datum er 28. Juli). Det gik derfor, som Ordet siger (at onde Sæder skaber gode Love), at det er Livet, der skaber Lovene, og ikke Lovene Livet, og det er først, når Livet kræver Lovene, at de kommer i rette Tid; kommer de før, så ligger de enten døde hen eller holdes ikke.

Men når de så er kommet, når de fremmeste i Folket har fået dem frem, så gør de deres Vekselvirkning gældende, at de hjælper til, at de Tanker, der indeholdes i dem, efterhånden bliver levende i Folket, virker på Folkets Mængde såvel opad som nedad. Derfor må man aldrig forlange, at når en Lov fremkommer, er Lovens Tanker med det samme Folkets Tanker. Der skal Tid til, at Folk kan tilegne sig dem, at de bliver levende i Folket. Der vil altid komme Tider, hvor man vil strides om de enkelte Paragraffer, indtil man kan nå til Enighed, så Folket i sin Helhed bærer dem frem.

Og jeg vil derfor spørge: Har det vist sig, at de Tanker, der er i vor Grundlov, har været livskraftige? Breder de sig i Folket? Bliver de mere og mere Folkets Ejendom? Lever vor Grundlov endnu? Og jeg svarer et ubetinget Ja! Og jeg véd kun én eneste Paragraf, Paragraf 93, og det endda kun en Del af den, det som omhandler, at det ved Lov skal bestemmes, hvorledes de bestående Len, Stamhuse eller Fideikommisgods skal overgå til fri Ejendom, kun den ligger urørt hen. Og den vil vel ligge stille hen, indtil Ihændehaberne vågner og ser, at det f. Eks. er bedre at dele sit Gods mellem sine Børn end at lade det gå i fremmed Eje. Alle de andre er enten opfyldte eller der strides om dem.

Selv en så omstridt og skæbnesvanger Paragraf som den

om Provisorierne er jo ved at klares, så de er ved at gå ud af Kurs, og jeg mener slet ikke, at vi skal se hen til de indbyrdes Stridigheder om de enkelte Paragraffer, thi det viser just deres Livskraft. Det er, hvad der nødvendigt må ske.

Derfor går også de to Tanker — der så at sige er Hovedtankerne for Folket — der kræver den enkeltes Ansvar: Valgretten og Bevillingsretten, sejrende fremad; de kalder mere og mere på den enkeltes Ansvar, at han er med til at vælge (ikke blot Mænd på 25 År og af visse Anskuelser, men gode, ja bedre Mænd frem til Tinge). Og det er jo derpå, det beror, at de enkelte kommer med, som Bærere af Tankerne, thi er Folket først helt med, så føres de igennem, thi ingen Magt kan modstå et Folk (det suveræne Folk). Derfor er det for mig blot et Tidsspørgsmål, når Tankerne vil gå sejrende igennem i Livet. Og om der er en enkelt Provst eller Godsejer f. Eks., der endnu holder på Provisorierne, de, der er født før 48, så ved jeg jo, de hører til de gamle, der bortdør; de kan vel volde en Del Bryderi, men netop også ved deres Modstand vække mange enkelte op, så Tiden til Opfyldelsen nærmer sig desto hurtigere, Tiden til at alle vil komme til at føle sig lige for Loven, at man alle vil arbejde på at få gennemført Retfærdighedens Lighed for alle i Livet.

Det falder af sig selv, at Retfærdighedens Lighed begynder fra ned en, og Gud forbyde, at de provisoriske Lyster skal brede sig mellem Venstre, hvad de hidtil ikke har gjort. Nej; lad os vedblive at være tro mod Lovene!

Jeg mener derfor, at vi kun har Grund til at glæde os over det Samliv, vi har haft i de 50 År,

fordi det har bidraget til at kalde flere og flere frem til det fælles Arbejde, til det fælles Ansvar, til at føle, at vi er Søstre og Brødre af ét Folk, at vi kan få det alle mere ligeligt, både hvad de åndelige og de materielle Interesser angår. Derfor opfordrer jeg til et Leve, et kraftigt Leve for den Grundlov, der beforder større Lighed og større Ret for alle — den leve!
